

XVIII.2. 1388-1394 adl.

~~XVIII.2.90~~ a-1

<http://rcin.org.pl>

prośbę
L. b. oś. Deklaracji, not. 22
Seym warty

4

W Y W O D
PRAW POLSKICH
DO
P O M E R A N I I .

XVIII.2.1394

W Y W O D
 PRAW POLSKICH
 D O
 P O M E R A N I I.

List okolny, abo Uniwersał od Króla Jmci Pruskiego, pod datą 13. Września, R. 1772 w Berlinie podpisany, a we wszystkich ogłoszony gazetach, dał pochop do szukania pewności, względem Pomorza, i panujących w nim dwu domów Xiążęcych; tudzież względem ich dzierżaw, i paktów sukcesyjnych, między Domem Xiążęcym Szczecińskim, a Elektorskim Brandeburskim.

Co się tycze pierwiastkowych czasów Pomeranii, i Xiążąt, którzy to imię nosili, zasięgałiśmy wiadomości z Historyków iedenastego, dwunastego, i trzynastego wieku, oraz, jakich tylko nam udzielić mogła, skąpa w użyczaniu swych światel starożytność. Przy końcu trzynastego wieku ukazi się nieco iaśniej przyćmiona prawda: a w czternastym, zupełnie ją widzieć można.

Podaliśmy tym czasem *publico* krótko zebrany ten wywód, nim nastąpi obiecana w rzeczonym Króla Jmci Pruskiego liście *Dedukcja praw*: na ten czas albowiem będziemy mogli obszerniejszą w przedsięwziętey materyi zabawić czytelnika wiadomością.

A ij:

Imie

Imię Pomorzanów albo, co toż samo znaczy, mieszkańców nadmorskich, znaiome jest tylko Historykom iedenastego wieku (a): Pomerania zaś, czyli *kraj nadmorski* daie się widzieć w Pisarzach dwunastego wieku (b). Pierwszym ze znaiomych Xiążąt Pomorskich był Wertyslaw, o którym

---

(a) Adam Kanonik Breneński, autor Historii Kościelney Dycezyi Hamburskiej i Breneńskiej, który żył w R. 1077, pierwszy i ieden tylko z pisarzów iedenastego wieku wymienił Pomorzanów *Pomerani*. Ten autor opisując narody, które mieszkały na brzegach morza Bałtyckiego, powiada; że Pomorzanie *Pomerani* rościągali się na wschod rzeki Odry, nie zamierzając poki; iż z tey strony granicyli z Polakami. Procz tey wiadomości, żadney inney nie podae o Pomorzanach. *Obacz Adam Brem: Hist: Eccles; Helmstad: 1670 in 4. p. 51. 5 p. 145.*

Imię Łacińskie *Pomerani*, uformowało się bez wątpienia z imienia Słowackiego albo Polskiego *Pomorzan*, *Pomorzanie*, znaczące toż samo, co mieszkańcy nadmorscy. Od nazwiska mieszkańców poszło nazwisko kraiu, który nazwano *Pomerania* Pomorze, iakoby *kraj nadmorski*, *kraj nadbrzeżny*. Starożytni Pomorzanie byli Słowacy, którzy od wschodu Odry granicyli z Polakami, a od zachodu tey rzeki różnemi innemi narodami Słowackiemi, które się rozciągały od Odry aż do Elby.

(b) Jeden z towarzyszków S. Ottona Biskupa Bamberskiego, we dwóch podróżach, które ten Biskup odprawił do Pomeranii w R. 1125 i 1128, dla nawrócenia Pomorzanów, dał dokładną wiadomość o tym kraiu w Historii życia S. Ottona. Nazwisko tego autora nam jest niewiadome, lecz życie Świętego Biskupa było wydrukowane pod tytułem: *Historia Anonymi cuiusdam de Vita S. Ottonis*, za staraniem *Valer: Faschius* w *Colberg* 1681 in 4to. Znayduie się na początku teyże edycyi drugie życie S. Ottona, napisane przez Jędrzeia Opata Bamberskiego. Ten Jędrzey żył przy końcu 15 wieku, i pisał około Roku 1499. Walery Ischius, który oba te życie wydał, był iednym ze składających Konfystorz Ewangelicki Pomeranii, oraz Rektorem Kolegium w Kolbergu.

rym pewna zachodzi wiadomość, dopiero około Roku 1125, kiedy wprowadzona jest wiara Chrześcijańska do Pomorza. Z tego to Wertyflawa poszedł dom Xiążąt Szczecińskich (c).

Pomerania obiaśniona wiarą Chrześcijańską R. 1125, za staraniem i powodem, po większey części, rzeczonego Wertyflawa, rozciągała się podłuż Odry rzeki, aż do morza Bałtyckiego; na wschod zaś Odry, podłuż brzegów tegoż morza aż do rzeki Perfanty, nad którą leży miasto Kolberg. Nazywano także Pomeranią resztę tych brzegów, aż do rzeki Leby, albo Lobby, nad którą leży Lawenbourg. Wszakże ta ostatnia Pomerania, albo kraj ten nadmorski należał na ow czas do Polski: rzecz także do prawdy podobna, że w nim już była wiara Chrześcijańska zaścziepiona (d).

Nie

(c) O tym Wertyflawie pierwszy uczynił wzmiankę cytowany wyżej towarzysz i pisarz życia S. Ottona. Nie z tego jednak autora mamy pewną wiadomość, że Wertyflaw był szczepem domu Xiążąt Szczecińskich.

(d) Ze Pomerania, gdzie S. Otton wiarę opowiadał, rozciągała się podłuż Odry, a na wschod tej rzeki aż do *Kolberga*, albo aż do rzeki Perfanty, widzieć to w życiu S. Ottona, napisanym od wzyż namienionego autora. Ze zaś brzegi morza Bałtyckiego od Perfanty aż do Leby, były nazwane także Pomeranią, poznać to z Bulli Klementsa III, wktórey ten Papież naznacza granice Biskupstwa Pomorskiego, które miało Katedrę w Kamminie, *tota Pomerania usque ad Lebam*: ta zaś Bulla znajduie się w Rangonie *Origin: Pomer: Colberg: 1684. in 420 p. 159. 160.* Ze naostatek, Pomerania między Perfantą i Lebą należała do korony Polskiej, widzieć to we wszystkich Historyach Polskich, oraz w całym przeciągu Historii tego królestwa, od panowania Mieczyflawa II, i od roku około 1030, to jest od jednego prawie wieku, przed nawrocnieniem Pomorzanów, mieszkających między Perfantą i Odrą, aż do czasu tego nawrócenia. Hartknoch *de Rep: Pol: Lib: I. cap: 6. art: 5. sequ: edit: Lips: 1698. in 8vo pag: 137. sequent.* Obacz też Kromera *de reb: Pol: Colon: 1589. p. 46.*

Nie znajdziemy żadney pewney wiadomości, co zaczął być ten Wertyśław pierwşy, i z iakiego się oycy urodził. Niewiadomo też, ieśli miał iakich braci, i którego roku życia dokonał. To tylko pewna, że zostawił dwu synów, z których ieden nazywał się Kazimierzem (e) drugi Boguśław imię nosił.

Ci dway

47. Długosza *Lips: Tom: I. Lib: 2. col: 1589. pag: 46, 47.* Patrzeć ie-
dnak należy w obu tych pisarzach od panowania Mieczysława II.

W dziewiątym wieku, kray nadmorski między Perfantą i Odrą, aż do Kamminu należał także do Polski. To się znać daie z Historii Polskiej, owszem z pisarzy dawnych cudzoziemskich, i przez ieden dokument iedenastego wieku; lecz tu nie chodzi o dowody tego.

W reszcie Dyczezya Pomorska rozciągała się w R. 1388. od Demminu nad rzeką Pena, aż do Leba. Widzieć to w Bulli teyże samey Klementa III, o której mowiono wyżej. Katedra Biskupstwa Pomorskiego była w R. 1141 w Wollinie. Obacz Rangona iak wyżej na karcie 102; a o przeniesieniu oney do Kamminu w R. 1188, na karcie 159, 160.

Można rozumieć, że Religia Chrześcianańska była zaszczerpiona między Lebą i Perfantą przed rokiem 1125. ponieważ S. Otton nie przepowiadał oney w tey części Pomeranii, i nie widzieć tam Misji w późniejszym czasie.

(e) Pisarz życia S. Ottona wspomina żonę Wertyśława, nie oznaczając oney pewnym imieniem: powiada nadto, że oprócz tey żony, miał ieşcze Wertyśław dwadzieşcia cztery nałożnic: ztym wszystkim nic nie namienia, ani o przodkach, ani o braci i potomstwie jego. O synach obu Wertyśława znajdziemy w Helmondzie pisarzu 12 wieku, ale późniejszym od owego bezimiennego historyka S. Ottona. Helmond Pleban w Bosowie, w Holşztynie, pisał około R. 1170, na którym kończy Kronikę swoją Słowacką. Wspomina o Kazimierzu i Boguśławie pod R. 1164, z okazji wojny, którą Woldemar I. Król Duński, z Henrykiem nazwanym Lew, Xiążęciem Saskim toczyli przeciwko Słowakom Meklemburskim, których braci Xiążęta sronę utrzymywali: przydaie, że Kazimierz i Boguśław byli synami Wertyśława.

Ci dway potomkowie Worytława powiększyli swe państwo, na zachod Odry ku Meklemburkowi, i ku kraiom owym, które się teraz zowią frzednią Marchią Brandeburską, kędy wprowadzili wiarę, i kreowani zostali Xiążętami od Cesarza Fryderyka I. pod imieniem Xiążąt Słowackich, około Roku 1180 (f).

Powiadają, że oba ci Xiążęta panowali w Demminie (g) mieście leżącym nad Peną, które odebrali Wilkom Słowakom, w pogaństwie aż do dwunastego wieku zostającym. Jeden z tych Xiążąt imieniem Kazimierz umarł w Roku 1181, albo 1182, nie zostawiwszy żadnego potomstwa, albo które po nim nie długo trwało. Drugi syn Worytława Bogu-
 sław

---

tyława, który wprowadził, albo dopomógł do wprowadzenia Chrześcijaństwa do Pomeranii. Obacz *Chronic. Slav.* Helmond: *Presbyt. Bosow: Lubec:* 1659. in 4to p. 221-222.

(f) To powiększenie państw, i podwyższenie na tytuł Xiążąt *Ducum*, znayduie się w Historji Duńskiej, napisaney przez Saxona Grammatyka, a wydrukowaney w Kopenhagenie pod tytułem: *Saxon: Grammat. Hist. Dan:* 1644. in fol. p. 370-371. Ten Saxon nie wymienia roku epochy tego podwyższenia: pisarze późniejszy kładną ją pod R. 1180 i 1181: lubo jest rzecz do wierzenia podobna, iż ona poprzedziła Rok 1175. Ponieważ widzieć w Rangonie pewny dokument tegoż Roku 1175, w którym ieden z tych Xiążąt Kazimierz bierze tytuł Xiążęcia Słowaków. *Casimirus Dei gratia Dux Slavorum.* Obacz Rangon: *Origin: Pomer:* p. 152-3. Z tego dokumentu poznać i to, iż Kazimierz był synem Worytława I. Tak albowiem mówi: *Pater misericordiarum per sollicitudinem felicitis memorie Vortislai patris nostri eduxit nos de tenebris.* Ten dokument, jest fundacya Kollegiaty Kammiński. Saxon rodem Duńczyk, Proboszcz w *Roschild* żył tegoż czasu co pomieniemi Xiążęta Słowaccy. Historya jego Duńska, kończy się na dzieiach, które się pospolicie kładną pod R. 1186. Śmierć jego przypadła R. 1204.

(g) Obacz Eickst. *Epitom: Annal: Pomer: Gripswald:* 1728 in 4to p. 20-21.

ślaw zmarły około Roku 1190. zostawił dwóch synów (b), którzy także imiona nosili Kazimierza i Bogusława. Ten drugi Kazimierz dokonał życia w Palestynie około Roku 1217, a potomstwo jego koniec wzięło na synu Worthyławie. Z Bogusława II, którego śmierć kładnie się pod rokiem 1222, albo 1228, wysli Xżęta Szczecińscy, albo na Szczecinie (i) które

(b) Zaden z pisałzów spólczesnych nie wymienił roku śmierci obu tych Xiążąt, tak iako ani oycza ich Worthyława I. Daty ich zeyścia różnie się determinują od pisałzów 15 i 16 wieku. Edytor Helmonda, Henryk Bangert Professor w Lubeku, kładnie śmierć Kazimierza I. pod rokiem 1181. Obacz Helmonda p. 290 to jest kontynua-cyą iego, napisaną od Arnalda Opata Lubeckiego, zakończoną na R. 1209. Eickstett naznacza ją w R. 1182. Obacz *Tab: Geneal.* Krantz i Bugenhagen zgadzają się, że Bogusław umarł R. 1178: ale Krantz powiada, że Kazimierz zszedł przed bratem swoim Bogusławem. Według Eicksteta, Bogusław I. umarł w R. 1188. Obacz *Alb: Krantz Vandal: Francof: apud Andr. Wechel: 1575. p. 157. Et apud Jasch: in vita S. Ottonis p. 478.* Bugenh: i Eickstett *Tab: Geneal.*

Z Saxona Grammatyka daie się widzieć, że Kazimierz I. nie zostawił potomstwa. Obacz *Sax: Gram: Hist: Dan: iako wyżej p. 375.* Krantz także powiada, że Kazimierz I. umarł bezdzietnym. Krantz *Vandal: ut supra.* Eickstett daie mu syna i wnuka. Eickst: *Tab: Geneal:* Co się tycze syna Bogusława I. obacz *Tab: Geneal: Bugenhag: i Eickstett.* Te iednak Tablice nie zgadzają się z sobą Bugenhagen przyznaje, że rod i Chronologia Xiążąt Szczecińskich nie poczyna być pewną, iako od końca trzynastego wieku. to jest około dwu wieków po wprowadzeniu Chrześcijaństwa do Pomeranii. Obacz J Bugenhagen. *Pomer: Gripswald: 1728 in 4to p. 124.*

(i) Eickstett kładnie śmierć Bogusława II. pod R. 1222; Bugen-hagen w R. 1223; Krantz w R. 1228. Obacz Eickstett. Bugenh. *Tab: Geneal.* Krantz *Vandal: ut supra p. 157.* Co się tycze następstwa Do-mu Szczecińskiego od Bogusława II. można ie widzieć w tychże pisa-rzach, iako i w Rangonie.

które miaſto zdaie ſię, iż poſzło pod panowanie tych Xiążąt, przy końcu trzynasteo wieku (k).

Y to ieſt wſzyſtko, co nam hiſtorya naypewnieyſzego podaie, względem początków Domu Xiążąt Pomeranii, potomków (l) Woryſława, którzy panowali w Szczecinie i

B

któ-

Albertus Krantz czyli Krantz Hamburgczyk piſał na końcu 15 wieku. Dzieła iego wydane ſą naprzód w R. 1502 i 1505 (Moreri). Jan Bugenhagen] Mnich w Belbuc w Pomeranii, niedaleko Treptowa nad Regą piſał w R. 1517 i 1518; Walenty Eickſtett Kanclerz Filipa I, Xiążęcia na Wolgatu. piſał około R. 1553. Marſin Rangon Patron w Kolbergu około 1684.

(k) Widzieć w Hiſtoryi życia S. Ottona, że w czasie nawrócenia Pomorzanow, Szczecin było miasteſm wolnym; że miało wiele przyległych dzierżaw, i rządziło ſię iak Rzeczpoſpolita. Pomorzanie Szczecińscy woiowali częſto z Polakami, i drugieimi nawet Pomorzananami. Obacz Jaſch *in vita S. Ottonis* p. 138. 202. 208-9. i p. 290-1-310. &c. Miasta Wolgaſt, Uſedom, Vollin, Kammin miały także rząd Republikański, a mieszkańcy onych bawili ſię rozboiem na morzu. Zdaie ſię, iż Szczecińsk poſzedł pod panowanie następców Woryſława I. dopiero w 13. wieku pod Barnimem I. Według Genealogiſtów Pomorzańskich, ten Xiąże ſyn Boguſława II. wſtąpił na państwo R. 1222, albo 1228, i panował aż do R. 1278, to ieſt około 50, lub 60 lat. Obacz Eickſtett. *Tab: Geneal: Krantz ut ſupra* p. 157. Otton I, drugi ſyn Barnima I, zaczął linią Szczecińską, wziąwszy to miasto w podziale: brat iego ſtarſzy Boguſław, wziął Demmin, iako naydawneyſzą dzierżawę tego domu. Obacz Eickſtett: *pag: 51. i Tab: Gene:* Linia Demmińska noſiła potym imie Xiążąt na Wolgaſcie.

(l) Wielkiey zgola podlega niepewności, co piſarze Pomeranii 16 i 17 wieku powiadaią o Genealogii Xiążąt Szczecińskich przed Woryſławem I. Krantz, który o ſobie ſwiadczy, że naywiękſzey pilności w tey materyi przyłożył, zaczyna ich genealogią od Woryſława I. Krantz. *Wandal, ut ſup: p. 157.* Bugenhagen który piſał z rozkazu Boguſława X. Xiążęcia Szczecinu, Wolgaſt, i Stolpy w roku 1517 i 1578; i któremu wſzyſtkie Archiwa Xiążąt Pomeranii były o

których familia skończyła się R. 1637. Nie ma też nic Historya dokładniejszego względem pierwiastkowych posleſſy domu tego.

Dom Xiążąt Pomeranii, którzy panowali we Gdańsku, późniejszy od domu Szczecińskiego, nie pochodził zgoła od Wertyſława I. Znaionym tey familii przodkiem był Hrabia Sambor, o którym iedyna tylko wzmianka około roku

1175,

---

twarte; który ſzperał po wſzystkich klasztorach, widział wſzystkie rękopiſma; nie śmiał ani iść wyżej za Wertyſława I, ani mu przyznać braci: owszem wyznaie, iż nawet nie znalazł wielkich ſwiatel i dowodów względem naſtępców iego, aż do Barnima I. zmarłego w Roku 1278. Bugenhagen *Prefat: & p. 119, 121, 124.* Obacz także iego Tablicę genealogiczną.

Micrellius przyznaie, że nayſtarożytnieſzy rękopiſm Pomeranii, ieſt pewnego Niemca ze Szczecina, który żył około roku 1468, i który nigdy nie był drukowany. Obacz *Micrel: von alten Pomerl: Stet: & Leipz: 1723 in 8vo p. 1.* na końcu preſtrogi do Czytelnika, *an den Leſer.* Obacz także *Rang: p. 2. Nro 3.* Atoli, lubo przytym niedoſtatk u pewnych dokumentów, Eickſlett oyc a i braci Wertyſławowi I. daie. *Micrellius* zaś wydał ſpory tom ſamey hiſtoryi ſtarożytney Pomeranii, i wynalazł przodków Wertyſława I. ieſzcze w 7. wieku.

Micrellius powiada, że Rutiger który podług hiſtoryków Polſkich przyſzedł około R. 680 z wojskiem, ſtarac ſię o małżeństwo Królowey Polſkiej Wendy, które mu ta Pani odmówiła, i bitwę nad nim wygrała, o którym wſzyſcy ci hiſtorycy ſwiadczą, że był Xiążęciem Pomeranii, i że Wertyſław I. ze krwi iego wyſzedł. *Micrel: lib: 2. p. 107. §. 22. ſeq.*

J. Rouſſet poſzedł za zdaniem tego Hiſtoryka w Kſiędze ſwoiey pod tytułem *Suite des interets des Puiffances a la Haye 1735 in 2. T. 12. Chapit: 2. §. 30. pag: 135. ſuiv. Jan: Micrellius* Rektor Collegium Szczecińskiego piſał około R. 1640.

1175; o oycu zaś jego, nie mniejsza zachodzi niewiadomość, iako o rodzicu Worthyława (m). Sambor byłznaczony od Kazimierza sprawiedliwego, Króla Polskiego, Gubernatorem prowincyi, która się rozciągała podłuż Wilły, pod imieniem

B ij

niem

(m) Kadłubek Historyk Polki 12 wieku, pierwszy z pisarzów namienia o tym Samborze, którego był współczesnym: tenże mówi, że Kazimierz Sprawiedliwy dał mu rząd Marchii Gdańskiej albo *Dantzic, Marchia Gedanensis* około R. 1115. Kadłubek nic nie mówi, kto był Oycem Sambora, lecz to tylko wspomina, że jego stryj Siron miał administracyą Mazowlsza i Kujaw, za Lefzka niedorosłego, synowca Kazimierza sprawiedliwego. Obacz Kadłubka *lib: 4. cap: 8. ad calc. Dlug Lips. T. 2. col: 778.* Obacz także Kromera p. 110, 111. Miechowita nazywa tego Sirona *Iziro Comes Masovia ap. Pistor: T. 2. p. 71.* Kromer nazywa go *Zira & Zirosła. w Cromer: ut supr.*

Wincenty Kadłubek pisał pod Kazimierzem sprawiedliwym, i w czasie tym, kiedy Sambor rządził Marchią Gdańską. Pisał zaś z rozkazu Kazimierza, zmarłego w R. 1194. Był Biskupem Krakowskim pod Lefzkiem Białym synem Kazimierza w roku 1208: zdał to Biskupstwo w r. 1218, i umarł Cystersem w Andrzeiowie 1223. Kronika jego kończy się na roku 1202. Pisarze Pomeranicy kładną śmierć Sambora pod rokiem 1207 obacz *Eickstett Tab: Gene:*

Tenże Kadłubek pierwszy z historyków wzmiankował miasto *Dantzic*, nazywając je Gdańskiem. To miasto dawało na ów czas nazwisko Prowincyi, którą teraz zowiemy Woiewodztwem Pomorskim. Nie znajdujemy tego miasta pod imieniem *Dantzich* iako w r. 1294. Obacz Dogiela, *Cod. Dipl. Reg. Pol. T. 4. p. 36. col. 1.* to jest w tym czasie, kiedy Niemcy już się tam pomieszczały ze Słowakami. W R. 1294 Gdańsk albo *Dantzich* była tylko mieścina załloniona zamkiem. Król Przemysław otoczył ją parkanem z drzewa w R. 1295, i odtąd poczęła być miastem. Obacz Długosza *lib: 7. col: 874.* i *Schutz. Rer. Prufs. Hist. Gedan. 1769 in fol. pag. 118.*

W reszcie Marchia Gdańska albo *Dantzich* w R. 1175. zdawała się być niejakim wizerunkiem Cesarzów Niemieckich, którzy fundowali Marchie na granicach. Marchia Gdańska rozciągała się podłuż

niem Marchii Gdańskiej, i nienależała do Pomeranii (n).
Swan-

Wisły, aż do Kujaw, i graniczyła z Kujawami i Pomeranią ze strony Prus. Pomerania od rzeki Leby aż do Persfanty, którą Marchia Gdańska zakrywała od Prusaków, należała także w ten czas do Polskiej. A to czyniło inną osobną Prowincją.

(n) Widzieliśmy wyżej z dokumentu R. 1188, że pod tą epoką kray, który się nazywał *Pomerania*, kończył się na rzece Lebie: tu zaś widzimy z iednego pisarza spólczesnego, że pod tąż epoką, około roku 1175, kray rozciągający się między Wisłą i Lebą nazywał się *Marchia Gedanensis*, nie zaś *Pomerania*. Zkąd się jeszcze dowodzi, iż ten ostatni kray nie należał do Pomeranii: ponieważ nie należał do Diecezji Pomeranńskiej. Marchia Gdańska należała na ów czas, iako i teraz należy do Diecezji Kujawskiej. Cała ta kraina, która się rozciąga między Wisłą a Lebą, należy do Biskupstwa Kujawskiego. *Olawa* naystarożytniejszy klasztor tego kraju, którego fundacją Długosz kładnie *lib: 6. col: 337.* pod rokiem 1178, 18 Marca; ten, mowię, klasztor należał zawsze, iako i teraz należy do tej Diecezji. Swentopelk, który sobie przywłaszczył panowanie nad Marchią Gdańską w R. 1227, iako niżej obaczemy, ufundował tegoż roku Dominikanów we Gdańsku, przy kościele S. Mikołaja. Miechowita świadczy, iż ta fundacya uczyniona za pozwoleniem Biskupa Kujawskiego Michała Godziemby; i że dokument tej fundacyi jest pod rokiem 1227 23 Stycznia. *Miech: apud Pistor: Tom: II. p. 86. Dług: lib: 6. col: 635.* Jeśli się znajdzie dokument fundacyi klasztoru Oliwskiego, znajdzie się tam bez wątpienia pozwolenie Biskupie. Sami Biskupi Kujawscy mieli dobra nad Lebą. Długosz mówi, że Leba wpada do morza Bałtyckiego, nie daleko wsi nazwaney *Getbuow*, należącej do Biskupstwa Kujawskiego. *Dług: lib: 1. col: 15. ad lit: A.* Biskupstwo Kujawskie ufundowane było podług pisarzów Polskich w 10. wieku, a według Niemieckich w roku 1032. Obacz *V Abr: Cbr: de l'histoire de Pol.* przez Schmita w Warszawie i Dreznie pod rokiem 1032. i też samę Książkę po Polsku przez Jana Albetrandego pod tymże rokiem.

Swantopelk' syn czyli wnuk Sambora (o), Rządca (p) teyże Prowincyi około R. 1212, poślubił sobie córkę drugiego także Gubernatora, nazwanego Janusz, który ziemią Kaszubską rządził, i po śmierci swojego teścia opanował tę Prowincyą (q) około roku 1220. Kaszuby Prowincya Polska
rozcią-

(o) To synowstwo nie jest pewne. Pifarze trzynastego wieku, społeczni Swentopelka, iako to Bogufał Biskup, i Basko Kustosz Poznafi, nic zgola nie powiadaia, czym synem był Swentopelk. Bugenhagen prowadzi go od *Mestwina*, Mestwina zaś od *Sambora*, któregoz też nazywa Subisławem. Obacz Bugenah: *Tab: Gen.* Miechowita Historyk Polski, który żył między 15 a 16 wiekiem, świadczy także, że Swentopelk był synem Mszczuga, czyli Mestwina, który rządził też samę Prowincyą Gdańską. Miecho: *ap. Pistor. T. 2. pag: 87.* W rzeźbie Bugenhagen nie idzie wyżej Sambora w genealogii tego Domu.

Mathias a Miechovia albo Miechowita, Kanonik Regularny w Miechowie, Weiewodztwie Krakowskim, Doktor i Astrolog Zygmunta I. umarł w Krakowie 1523, w wieku nader podeślłym: iego Kronika pierwsza z Historyków Polskich była wydrukowana: pierwsza iey edycya w Krakowie R. 1521.

(p) Około tegoż roku Historycy Polscy powiadaia, że Leszko Biały syn Kazimierza sprawiedliwego oddał rząd Swentopelkowi. Boguph: *ap. Sommerz: T. 2. p. 56-57.* Dług: *lib: 6. col: 609.* Neugeb: *edit: Hannau. 1618, p. 118.* Bogufał Pifarz społeczny świadczy: *Leszko albus statuit loco sui Capitaneum Swenthopelkonem.* Bogufał Biskup Poznafi w R. 1242, umarł w R. 1253.

(q) Obacz Leuthing: *de reb: Marchia Brandenburg Francof: & Lips: 1729 in 4. p. 1. Topogr: March: p. 40 §. 130* Tego *Janusa*, który rządził Kaszubami około roku 1220, opuścili Genealogistowie Domu Xiążąt Pomeranii. Mikołay Leuthinger urodzony w *Landzbergu* w roku 1547, umarł roku 1612. .

rozciągały się (r) między Persantą i Leba, ten zaś kray nadmorski nazywał się także Pomeranią, iakośmy wyżej mówili.

Około tegoż roku 1220 Swantopelk wżedł w związek z Władysławem, nazwanym Plwacz, Xiążęciem Poznańskim. Ten Xiąże (s) wygnany na ów czas z państwa, przez drugiego Władysława stryia swego, nazwiskiem Łaskonogi, wziął za żonę siostrę Swantopelka imieniem Helinga, i w kilka lat potym Swantopelk za pomocą swego teścia, podniósł bunt przeciwko Leszkowi Białemu Xiążęciu Polkiemu, panującemu w Krakowie, do którego należały prowincye Gdańska, Pomorska albo Kaszubska. Leszek idąc przeciwko Swantopelkowi, zginął przy Gąsawie nie daleko Gniezna R. 1227. (t) przez nallanych, iako wieść niosła, zaboyców od Swantopelka; zostawiwszy następcę tronu Bolesława Wstydliwego, który na ów czas sześć lat wieku dopiero liczył.

Po zamordowaniu Leszka, przywłażczył sobie Swantopelk panowanie, nad prowincyami rządowi swemu poruczonymi, i ubezpieczył się na nim pod czas drobnych lat Bolesława, wziąwszy tytuł Xiążęcia Pomeranii (u), o czym widzicie świadectwo pod rokiem 1248 (w). Umarł Swantopelk w roku

(r) Pierwszy z Historyków Boguśał, Biskup Poznański pisarz 13 wieku, o którym mówiono wyżej, położył tę część Pomeranii pod imieniem *Cassubia*. Obacz Boguśał. *ut sup.* p. 57.

(s) Obacz Boguśał pag: 57-58. Długosza *lib: 6. col: 635*. Kromera p. 132. *col: 2. p. 133. col: 1*.

(t) Leszek zabity 14 Października 1227. Obacz Boguśał pag: 57. Długosza *lib: 6 col: 638*. Obacz także Leuthing *P. I pag: 40 §. 130*.

(u) Obacz Boguśał pag: 57. Leuthingera pag: 543. Leuthinger świadczy: *Pomerania defecit a Polonis circa annum 1226, auctore Swentopelco, qui primus nomen ducis Pomeraniae usurpavit.*

(w) Widzieć to w Traktacie pokoju z Kawalerami Krzyżackimi, osadzonemi świeżo w R. 1230 w ziemi Chełmińskiej. Ten tra-

w roku 1266, albo 1268 (x) zostawiając tytuł Xiążęcy synowi swemu Mszczugowi, którego po Łacinie nazywano *Mestwinus* (y). Po śmierci tego Mszczuga albo Mestwina, drugiego Xiążęcia Pomeranii, prowincye Kalzubska i Gdańska powróciły do Polski, pod tytułem Xięstwa Pomeranii. Albowiem Mestwin nie mając potomstwa wezwał do sukcesyi w R. 1290 Przemysława II. Xiążęcia Wielkopolskiego i Krakowskiego, a potym Króla, wnuka Władysława Piłwacza i Hellingi siostry Swentopelka uzurpatora Marchii Gdańskiej i Pomeranii a ciotki Mestwina. Był zatym Przemysław synowcem

ktat datowany *in Harena juxta insulam fabri* we wtorek po S. Klementie, to jest przy końcu Listopada 1248. Obacz Dogiel. *Codex. Diplom: Reg. Pol: Tom: 4. p. 15. Nro 23.*

(x) Balzko, który kończył historiją Bogufała, kładnie śmierć Swentopelka pod R. 1266. Ten pisarz społeczesny Swentopelka, powiada: *eodem anno Swenthopelcus proditor Dux Pomeraniae, qui nomen ducale sibi prodicionaliter usurpaverat, transit viam carnis universe.* Długosz z Kromerem kładną tę śmierć pod R. 1268. Długosz nad to wymienia dzień 14 Lipca. *lib: 7. col: 785.* Kromer *pag: 164. col: 1.* Kromer powiada, że Swentopelk umarł w zgrzybialey starości. *Schutz* historyk Pruski daie mu lat 97, ale śmierć jego naznacza w R. 1266. *Tertio Idus Januarii* to jest 3 Stycznia. *Schutz. Re. Prus: Hist: Gedan: 1769 in fol: p. 34.*

(y) Ze Mszczug, czyli Mestwin, o którym tu mowa, był synem Swentopelka, o tym wątpliwości żadney nie masz. Poznać to z pisarzów społeczesnych, i z dokumentów. Obacz Bogufała p. 61-67. Swiadczy o tym *Baszko*, który kończył historiją Bogufała. Ten pisarz, umarł iako się zdaie, po roku 1296: lecz kontynuacya jego kończy się na roku 1271. Obacz także Dogiela. *T. 4. p. 16. col: 2.* Tento jest sam Traktat zawarty miedzy Swentopelkiem Xiążęciem Pomeranii i Krzyżakami w R. 1248. Znayduie się w nim wzmianka o Mestwinie synu Swentopelka. W refzcie różne widzimy tego Mestwina nazwiśka w Historykach. *Mszczyng, Mszczmion, Mszczug, Mscidwin, i Mestwinus.*

nowcem ciotecznym Mestwina, a synem Przemyśława I. Xiążęcia Wielkopolskiego, ciotecznego brata Mestwina.

Przemyśław II. odebrał przysięgę wierności (z) od Pomorzanów tegoż samego Roku 1290; widzieć akta (a) najwyższej jego w Pomeranii władzy pod Rokiem 1294. Mestwin dokonał życia roku następującego 1295, a Przemyśław wszedł w zupełną posleśnyą Pomeranii tegoż roku (b).

Nie wię-

(z) Obacz Długosza *lib: 7. col: 857.* Bugenhagen. *p. 148.* Długosz świadczy, że Mestwin nie był żonaty, ale żył z Małżką Stolpeńską, imieniem *Sulka.* Długosz *ut supra.*

(a) Tegoż roku Przemyśław potwierdził Elbinżanom niektóre przywileje handlowne, które im nadał roku przeszłego 1293 w dzierżawach swoich *Wizimir* Xiążę Pomeranii, którego Przemyśław nazywa swoim stryjem. O tym *Wizimirze* zapomnieli także Genealogistowie Xiążąt Pomeranii: lubo jest podobieństwo do prawdy że był bratem, czyli rodzonym, czyli stryiecznym Mestwina. Wreszcie rzecz jest niewiadoma, jakie były jego dzierżawy: lecz przywilej jego dany był Elbinżanom w Gdańsku, w przytomności Woiewody i Kasztelana Gdańskich, także Woiewody i Kasztelana *Swecze* R. 1293 bez daty dnia. Obacz *Dogiela Tom. 4. p. 35. Nro 41.* Przywilej zaś *Przemyśława* dany był w *Dantzich*, w dzień S. Kalixta Papieża, to jest 14 Października 1294, w półtrzecia miesiąca przed śmiercią *Mestwina* Obacz *Dogiela Tom: 4. p. 35-6. Nro 42.* W tym to przywileju *Przemyśława* miasto Gdańsk nazwane było pierwszy raz *Dantzich.*

(b) Obacz Długosza pod R. 1294. *lib: 7 col: 894.* Bugenhagen. *p. 147.* Długosz kładnie śmierć Mestwina pod R. 1294 *Oktavo Calen: Januarii:* to jest 25 Grudnia 1294. Ten sposób datowania dał pochop wielu pisarzom do wierzenia, że Mestwin umarł w miesiącu Styczeniu R. 1295 i pod tym to rokiem oni śmierć jego położyli. Tak widzieć w Bugenhagen. *Tab: Gene: & pag: 148* i w *Eickstett Tab: Gene: p. 51.* obu pisarzach późniejszych za Długosza,

Jan Długosz, Kanonik Krakowski, nauczyciel synów Kazimierza Jagiellończyka pisał w 15 wieku. Otrzymałszy nominacją na Arcybiskupstwo Lwowskie w R. 1479 umarł w R. 1480. Kasper Schutz

Nic więcey nad to pewnieyższego nie podała do wiadomości historya, względem Domu Xiążąt Pomeranii, którzy panowali we Gdańsku, i który dom skończył się na Mestwinie drugim Xiążęciu Roku 1295. Wszyfcy Dzieiopisowicy Polscy na to się zgadzają, że ci Starostowie prowincyi składających Pomeranią, byli urodzeniem Polacy, i że ci, którzy Kazubami rządili, należeli do herbu *Gryff*, czyli do Gryffitów, (c)

C

domu

Sekretarz Gdański, zmarły w R. 1594, pifarz 16 wieku, kładnie także śmierć Mestwina w R. 1295, *octavo Calendas Januarii*, biorąc za fundament, mówi on, ieden nagrobek w Oliwie. Atoli ten sam nagrobek mógł być zrobiony omylnie, idąc za textem Długosza, którego Mnichowie nie zrozumieli. Obacz o tym w Schutzu. *Re. Pruss. Hist. Gedan: 1769. in fol: p. 118.* Obacz także text Długosza *lib: 7. col: 874.* Nie można wiedzieć, w którym czasie nagrobki w Oliwie były postawione. Schutz cytunie wszystkie napisy grobowe, *pag: 33, 34, 79, 87, 118, 119.* w edycyi Łacińskiej wyżej wzmiankowanej: to icdnak poznać, z samego tych nagrobków textu, iż one późniey nierownie były postawione po śmierci Xiążąt tam wyrażonych. Wreszcie zostawiliśmy w wywodzie naszym błąd ten pospolity, względem roku śmierci Mestwina, kładąc ją pod rokiem 1295, ponieważ ta omyłka wcale jest do praw, o które tu idzie, obojętna.

(c) Obacz Boguśła *ut supra p. 45, 57.* Pierwszy ze znaiomych Starostów Kazubskich, jest *Boguśław*, którego Kadłubek nazywa także *Beodorus*, installowany około roku 1175 przez Kazimierza Sprawiedliwego. Obacz Kadłubka *ad calcem Długos. Tom: 2. col: 778.* Boguśła pifarz następującego wieku świadczy, iż ten Boguśław był *de Stirpe Griphonum & de cognatione Griphonum. pag: 46, 57.* Długosz mówi: *Casimirus ulteriorem Pomeraniam, qua haecenus Slupsko vocitatur, Comiti Boguslao de domo & gente Griphonum commisit. lib: 6. col: 538.* Miechowita: *Est autem ulterior Pomerania, quam Slupsko Poloni vocant, cui Dux Casimirus Boguslaum nobilem de domo & gente Griphonum praefecit. apud. Pistor. Tom. 2. p. 71.* Pomerania o której mówi

domu starożytnego i zacnego (d) w małej Polsce, z którego wyszedł ostatni z familii Jan Klemens Branicki Hetman W. Koronny (e).

Około tegoż czasu kiedy Mestwin umarł, było dwu Xiążąt pochodzących ze krwi Wertyśława I. ieden imieniem Bogusław IV, drugi Otton I. Pierwszy z nich panował w Demminie, drugi w Szczecinie. Oba byli fynami Barnima

I, a.

Długosł i Miechowita, iest kray leżący między Lebą i Persantą z miastem stołecznym Słupsko, nazwanym potym od Niemców *Stolpe*. Jest to też sama Prowincya co *Cassubia* Bogusława. Rzecz do prawdy podobna, że Janus, którego córkę wziął lobie za żonę Swantopelk, był synem Bogusława, pierwszego starosty Kaszub:

(d). Około Roku 1175 było trzech ludzi w Polsce znakomitych z Domu Gryff. Stefan Gryf Woiewoda Krakowski. i Gedeon Gryf Biskup Krakowski trzymali te urzędy, kiedy Kazimierz Sprawiedliwy na tron wstąpił Roku 1175. Janisław Gryf Arcybiskup Gnieźnieński umarł w Roku 1167. Obacz Niesieckiego Tom I. w rejeſtrze Arcybiskupów Gnieźnieńskich. Wiadomo iest, że dopiero w 12 wieku rozszerzył się zwyczaj herbów: ieden z familii tej imieniem Jaxa, szedł na wojnę świętą do Palestyny, pod czas krucyaty w tym wieku z Henrykiem Xiążęciem Sendomirskim. Jaxa przyprowadził z sobą z Jeruzalem iednego z Kanoników Bożogrobkich i ufundował klasztor dla tychże Kanoników w dobrach swoich Miechowic R. 1162. Obacz Niesieckiego, Miechowitę p. 14. p. 55.

(e) Jan Klemens Branicki Hrabia na Ruszczy, Tykocinie i Branicach, Kawaler Orderów Białego Orła, Złotego Runa i S. Andrzeja, Kasztelan Krakowski, Hetman W. Koronny, Starosta Brańſki, Bielski, Mościcki, Janowski, Bogusławski &c. ostatni z tego domu umarł w Białymstoku 9. Października 1771.

I, a wrukami Bogusława II, o którym wyżej mówiono. Ci Xiążęta nie nazywając się Xiążętami Pomeranii, ale tylko Słowiańskimi (f), albo miast w których panowali, nie rościli sobie żadney pretenzyi do sukcesyji Mestwina; ponieważ bez wątpienia nie czuli się być z linii iego kollateralney; albo przynajmniej nie przywłaszczali sobie prawa do starożytnych dzierżaw Polkich, świeżo od Swantopelka bezprawnie zabranych, ani mu kiedy od Polskiej, albo synowi iego traktatem iakim ustąpionych. Jeśli kto mógł Przemyśłowowi II. przeczyć sukcesyji Xięstwa Pomeranii, tedy Władysław Łokietek, na ów czas Xiążę Kujawski i Sieradzki, a potym Król Polski, będąc naybliższym dziedzicem Leszka białego i Bolesława wstydlwego, od których państw Marchia Gdańska z Kaszubami była przez Swantopelka oder-

C ij

wana.

(f) Widzieć w Rangonie ieden dokument Barnima pierwszego, i syna iego Bogusława IV. pod R. 1276 w którym ci Xiążęta tytułują się Xiążętami Słowiańskimi, *Dei Gratia Barnimus & suus filius Bogislaus duces Slavorum*. Jest to akt donacyi miastu Kolberga Biskupowi i Kościołowi w Kamminie, uczyniony w tymże mieście R. 1276 bez daty dnia. obacz Rangona p. 165. W drugim akcie uczynionym w R. 1285 tenże Bogusław IV. bierze także tytuł Xiążęcia Słowaków, *Boguslaus Dei Gratia Dux Slavorum*. Jest to akt, w którym Bogusław IV. spuszcza Mnichom w Bełbuku, i Niemcom osiadłym w Treptowie pod prawem Lubeckim, połowę miasta Treptowa, ze wszystkimi prawami królewskimi; a bierze drugą połowę tegoż miastu *in feudum* od Kłasztoru Belbuckiego. Ten akt jest uczyniony w Bełbuku *sexto Idus Martii*, to jest dziesiątego Marca 1285. obacz Rangona p. 190. Micrelus czyni wzmiankę wielu dokumentów Ottona I, w 1301, 1306 i 1308, w których ten Xiążę tytułuje się *Dux Slaviae Deminensium, Stetinensium*. Obacz Micrella w Dedykacyi Księgi 6.

Widzieliśmy wyżej, że ci dway synowie Barnima I. Bogusław w Demminie, Otton w Szczecinie panowali.

wana. Pomerania zostawała w spokoyney władzy i possessyi Polaków, za burzliwego panowania Przemysława II, który był zabity (g), z naprawy Margrabiów Brandeburskich Othona i Jana R. 1296: za Wacława Ottokara, który panował w Poliszce przez swych namieśników; za Władysława Łokietka następcy Wacława w R. 1305; W tey spokoyności trwało to Xięstwo w possessyi Polaków aż do rebellii Szwenców, którzy przyzwali do Pomeranii nie Xiążąt Słowiańskich, ale Margrabię Brandeburskiego Woldemara d'Anhalt około roku 1309: w czasie kiedy Władysław Łokietek był zatrudnionym odzyskiwaniem wielkiej Polski, którą Xiążęta Śląscy opanowali byli w R. 1305. Woldemar któremu Szwencowie puścili miasto Gdańsk, wygnanym był z niego przez Bogusza, czyli Bogusława, Starostę Gdańskiego, za pomocą Krzyżaków, którym Konrad Xiążę Mazowieckie wyznaczył był siedlisko między Prusami a Mazowszem, około ośmiudzieści lat przedtym. Lecz ci pomocnicy opanowali sami Gdańsk i inne przednieysze miasta, leżące nad Wisłą R. 1310. Na ów czas więc wszyscy sąsiedzi rzucili się do Pomeranii. Krzyżacy zabrali kray ten, z którego się teraz składa po części Województwo Pomorskie. Margrabiowie Bran-

---

(g) Ten Przemysław był koronowany w Gnieźnie roku 1155, 26 Czerwca, a zabity 6 Lutego, 1296, w Rogoźnie, domu myśliwym w Xięstwie Poznańskim. Margrabiowie Brandeburscy opanowali na ów czas zamek i Kąsztelanią Santocką, która dotąd jest częścią nowej Marchii. obacz Bogusława, *Chron: ap: Summers: sext: Tom: 2. p. 78.* obacz także *Garceus de reb: gest: Marchio ad calc: Leuthing pag: 98, 99.* Margrabiowie wzmiankowani, byli to Otton IV. nazwany *Długi*, i Jan z Ottonem jego synowcowie. Margrabiowie Jan i Otton byli siostrzeńcami Króla Przemysława, urodzeni z Konstancyi siostry jego, żony Margrabi Konrada, brata Ottona IV, a matki Jana i Ottona.

Brandeburfcy przywłaſzczyli północną część nowej *Marchii*, podług rzeki Drawa albo Drage. Xiążęta Słowiańſcy opanowali Kafzuby i Wenden, albo Wandalią (*b*), co przez długi czas nazywano Pomeranią Słupſką albo Stolpeńſką czyli Xięſtstwem Stolpeńſkim *Ducatus Stolpenſis*. Część Xięſtwa Pomeranii zabraną od Krzyżaków, i która ſama zatrzymała długo imię Pomeranii, uſtąpił zakonowi Krzyżackiemu Kazimierz Wielki, traktatem zawartym w Kalifzu (*i*) w R. 1343; a tenże ſam zakon oddał ją nazad Polakom pod panowaniem Kazimierza Jagiellończyka, traktatem uczynionym w Toruniu (*k*) R. 1466. Na ow czas dopiero Prowincya ta, nazwana zoſtała Woiewodztwem Pomorskim (*l*). Imię Pomerelii którym Uniwerſał Pruski nazywa to Wojewodztwo, ziawiło ſię dopiero w ſzeſnaſtym wieku (*m*), kiedy mu Geografowie Niemieccy one nadali.

Kray

(*b*) Woryſław IV, Xiążę na Demminie albo Wolgaſcie, ſyn Boguſława IV, opanował około R. 13-14 zamki i miasta Stolpe, Bugenwaldę Schlawa Polnów, &c. Obacz *Eickſtett pag: 56*. Ta część Xięſtwa Pomeranii opanowana na ów czas przez Woryſława IV, noſiła przez długi czas tytuł Pomeranii Słupſkiej, albo Xięſtwa Słupſkiego.

(*i*) Ten traktat datowany 8 Lipca 1343, znajduje ſię w Dogelu *T. 4. p. 68. Nro 62*. Część Xięſtwa Pomeranii, którą Kazimierz wielki uſtępował Krzyżakom, nazywa ſię tam, ſamym imieniem Pomeranii, tak jako w wielu innych traktatach następujących.

(*k*) Ten traktat datowany 14 Października 14-66. znajduje ſię także w Dogelu *T. 4. p. 163. ſeq. Nro 122*.

(*l*) Znajduje ſię w Dogelu dokument R. 14-76. w którym daie ſię już widzieć Woiewoda Pomorski: *praſentibus Ocha de Machwitz Pomeraniae, Ludewico de Mortang Culmenſi Palatinis*.

(*m*) Nazwiſko Niemieckie *Pomereln*, z którego ſię zrobiło Łacińskie *Pomerelia*, dopiero w ſzeſnaſtym wieku dane ieſt Woiewodz-

Kray przywłaszczony od Margrabiów Brandeburskich trzymają dotąd Elektorowie tegoż imienia, nie mając na to żadnego traktatowego warunku i ustąpienia. Elektorstwo Brandeburskie z niego się po części składa. Część oderwana od Xiążąt Słowiańskich, została przy nich przez konniwencyą Królów Polkich, z któremi Xiążęta owi często się zpokrewniali (*n*): nie małż atoli żadnego traktatu, mocą którego

---

twu Pomorskiemu. Naypierwszy pilarz, w którym się znayduie to imię *Pomereln* iest Eickstett, który pisał, iakośmy wyżej mówili, około R. 1553. Znayduie się to imię w iego opisanii Pomeranii. Wszakże pisząc po Łacinnie, nie odważył się ieszcze złamać imienia tego na słowo Łacińskie *Pomerelia*. obacz Eickstett *p. 224.* Ta denominacya nie była przyięta w Polfcze.

(*n*) Bogusław V. którego Ociec Wortysław IV. opanował Pomeranią Słupską, poślubił sobie w R. 1343, w Poznaniu, Elżbietę, córkę starszą Kazimierza Wielkiego *Dług: lib: 9, col: 1069. 1070. & Dogiel: T. I. p. 568 Nro 1.* Synowie zaś tego Bogusława Wortysław i Bogusław obowiazali się w R. 1390 służyć Królowi Władysławowi Jagielle przeciwko Krzyżakom. *Dogiel T. 1. p. 570. Nro 2.*

W R. 1432 Bogusław IX. wnuk Bogusława V. wziął za żonę Maryą Emilią, córkę Ziemowita Xiążęcia Mazowieckiego na Plocku, i Alexandry Xieźniczki Litewskiej, siostry Króla Jagielly. Jagiello poślubił Bogusławowi siostrzenicę swoję w Poznaniu. *Długofz lib: 11. col: 65.*

Pistorius daie Erykowi drugiemu, z linii na [Wolgaście, który po śmierci Bogusława IX. w R. 1448, opanował Xieśtwo Słupskie, daie mówię za żonę, powtorną bez wątpienia córkę Króla Jagielly, którą on nazywa Elżbietą. Obacz *Pist: Tab: Gen: Reg: Pol: na końcu T. 3.* Obacz także *Długofza lib: 13. col: 547.*

Według Bugenhagen i Eickstett, Eryk II. w R. 1446, wziął za żonę Zosią Xieźniczkę Słupską, córkę iedynaczkę Bogusława IX. i Emilii Mazowieckiej, i po tey Xieźniczce nastąpił na Xieśtwo Bogusława

rego oderwanie części tey Pomorza od korony byłoby uprawnione. Po opanowaniu tey części Pomorza, Xiążęta Słowiańscy wzięli dopiero tytuł Xiążąt Pomorskich *Duces Pomerania* (o).

Po zeyściu tych Xiążąt, dostało się Pomorze do Elektorów Brandeburskich, i z niego się po części składa terazniejszy Pomerania Brandeburska.

Po tylu

IX. z krzywą innego Eryka, linii Słupskicy, a sryiecznego brata Bogusława IX. *Bugenhagen* p. 173. *Eickstett* p. 98. Ten inny Eryk panował w Szwecyi, Danii i Norwegii, po śmierci Małgorzaty w R. 1410. był złożony z tronu w Danii w R. 1439 a w Szwecyi i Norwegii 1440. umarł w Rugenwalde w Xięstwie Słupskim 1459. Na koniec Bogusław X. syn iednak Eryka II. wziął za żonę w R. 1490, Annę 5. córkę Kazimierza Jagiellończyka: intereyza maryażu tego datowana jest 7. Marca, 1490 w Grodnie. Obacz Dogiel: *T. I. pag: 576.* obacz także Deciusza *ap. Pistor: T. 2. p. 295.*

(o) Bugenhagen powiada; że przy podziale potomstwa Wortysława IV, Bogusław V, któremu się dostało Xięstwo Słupskie, wziął tytuł Xiążęcia Pomeranii *Dux hinc Pomerania dictus.* Bugenhagen p. 154. Wszyscy inni Xiążęta Domu Szczecińskiego brali potym ten także tytuł, iako się widzieć daie w Traktacie małżeńskim, między Bogusławem V. naystarszym z synów Wortysława IV. z Elżbietą Królowną Polką, córką Kazimierza Wielkiego w R. 1343. *Nos Bugeslaus, Barnym & Warzeslaus, Dei Gratia Duces Stetinenses, Sclaviae, Cassubiorum & Pomeraniae, Principesq; Ruianorum.* obacz Dog: *T. I. p. 568 col: 2. Nro I. &c.* Bogusław V. był Xiążęciem Słupskim. Barnim IV. i Wortysław V. bracia jego byli Xiążętami na Wolgascie i Rugii. Obacz *Eickstett* p. 78 & *Tab: Gen:*

Po tylu rozlicznych odmianach, którym podlegało Xięstwo Pomeranii w czternastym wieku, wszystko, co się tycze Gdańskiej Pomeranii, dokładnie nam jest wiadomo.

Xiążęta Szczecińscy nie tylko się nie sprzeciwiali uczynioney ceflyi Pomeranii Krzyżakom, przez Kazimierza Wielkiego w Kaliszu R. 1343, a potwierdzoney przez stany Koronne w tymże Roku w Inowrocławiu (*p*), ponieważ nie śądzieli mieć żadnego do niey prawa; lecz nadto wielu z tych Xiążąt wešli do drugich traktatów, zawzłych względem tey Pomeranii miedzy Polską i Krzyżakami. Boguśław, którego Genealogistowie Domu Pomorskiego nazywają Boguśławem IX, i który panował w Pomeranii Stołpeńskiej, albo w starożytnym kraiu Kaszubskim wchodził do dwóch traktatów, któremi prawo Krzyżaków do Pomeranii, mocą ceflyi uczynioney w R. 1343 od Kazimierza Wielkiego było im od Polaków potwierdzone. Jeden z tych traktatów zawarty w Roku 1433 w Łęczycy za Władysława Jagiełły, drugi w Brześciu Kujawkim 1436 za Władysława syna iego (*q*). W pierwszym uchwałyły strony zawieszenie broni, w drugim pokoy wieczysty.

Boguśław wszedł do obu tych traktatów, jako strona z Polską, atoli w żadnym z nich, ani sobie, ani drugim Xiążętom domu swoiego prawa iakiego do Pomeranii nie zachował.

Eryk II. który trzymał Xięstwo Szczecińskie Stołpeńskie i *Volgašt* wszedł podobnie, iako stroną Polska, bez żadnego warunku

(*p*) To zgromadzenie Stanów zaczęło się 22 Lipca, 1343; obacz Dług: *lib: 9 col: 1067.*

(*q*) Te oba traktaty znajdują się w Dogelu *Tom: 4. p. 119. Nro 69. p. 123. Nro 97.* W obu zaś Boguśław IX. kładnie się z tytułem *Dux Stolpensis.*

runku i zachowania do traktatu Toruńskiego w roku 1466, (r) pod Kazimierzem Jagiellończykiem, mocą którego traktatu Krzyżacy przywrócili Pomeranią Polskiej Koronie. Po tej restytucji ieszcze aż do śmierci Bogusława XIV, ostatniego z Xiążąt Szczecińskich, zaszły w roku 1637, to jest przez lat prawie 200, żaden z Xiążąt tego domu, nie rościł sobie prawa do *Woiewodztwa Pomorskiego*, ani podawał w wątpliwość praw do niego Korony Polskiej.

Elektorowie Brandeburscy, którzy mocą *Paktów sukcesyjnych* między nimi, a Xiążętami Szczecińskimi, mieli nastąpić na miejsce, nigdy się nie odwoływali do praw, do tej części Pomorza Polskiego. Traktat, mocą którego Elektorowie Brandeburscy nastąpić mieli po Xiążętach Szczecińskich, w niedostatku płci męskiej, zawarty był pod Elektorem Ludwikiem starszym, z Domu Bawarskiego w R. 1338 (r), to jest, pięcią lat przed Traktatem owym, którym Kazimierz Wielki ustąpił Krzyżakom Pomeranii w R. 1343- a Elektor Ludwik, sukcesor ewentualny Xiążąt Szczecińskich, nie zaniósł żadnej protektacji przeciwko tej ceslyi.

Dom Xiążąt de *Hohen-zollern* trzymał w poslesy Elektorat Brandeburski od Roku 1417 (t): przeto Traktaty owe zawarte R. 1433, 1436, i 1466 poprzedziły obięcie Elektor-

---

(r) Obacz ten traktat w Dogelu *Tom: 4 p. 16j. Nro 122. Eryk II.* kładnie się tam takż z tytułem *Dux Stolpensis.*

(s) Obacz książkę pod tytułem: *Memoires pour servir a l'histoire de Brandeb.* 1750 in 8vo P. I. p. 13. Dwoiaka jest edycja tej książki w R. 1750, obie bez wyrażonego miejsca, gdzie ją drukowano, i różnią się tylko liczbami kartowemi.

(t) Obacz też samę książkę iak wyżej P. I. p. 1b.

ktorstwa przez wzmiankowaną familią, traktaty w których uczynione były transakcye względem Pomeranii między Polską i Krzyżakami: przeciwko którym transakcyom Elektorowie z domu Hohenzollern, sukcesorowie ewentualni Xiążąt Szczecińskich żadney nie uczynili protestacyi.

Po ułtaniu Domu Xiążąt Szczecińskich w R. 1657, Elektorowie Brandeburscy nastąpiwszy na wszystkie ich prawa tegoż roku, a objąwszy niektóre dzierżawy w R. 1648, nie przywłaszczali sobie żadnych praw dziedzicznych do Woiewodztwa Pomorskiego. W krótcie potym Fryderyk Wilhelm, nazwany Wielkim Elektorem, zawarł od R. 1655. do R. 1657, to jest w przeciągu dwóch lat, sześć traktatów, (u) raz ze Szwecyą przeciwko Polakom, drugi raz z Polską przeciwko Szwedom, a nakoniec siódmy w Oliwie R. 1660 (w) We wszystkich pomienionych traktatach, chodziło o Woiewodztwo Pomorskie (x); którego nabycie raz ubezpieczyć Szwecyi; drugi raz powrócenie Polszcze otrzymać, koleją starał się Elektor Brandeburski; a w żadnym z tych traktatów nie rościł sobie najmniejszey do niego pretenzysy; owszem w ostatnim gwarantował onego poslesyą Koronie Polskiey

(u) Widzieć można te sześć traktatów w Dumont po latami 1655-6-7. Pierwszy z nich był podpisany 12 Listopada (nowego stylu) 1655 w Malborku; drugi 17 Stycznia 1656 w Królewcu; trzeci 25 Czerwca tegoż roku w Malborku; czwarty 20 Listopada tegoż roku w *Laubau* czyli Lipawie; piąty 19 Września 1657 w *Weblau*; szósty 6 Listopada tegoż roku w Bidgofczy, albo *Bremberg*.

(w) Ten ostatni Traktat podpisany był 3 Maia 1670. Znayduie się także w Dumont.

(x) Prynypalnym celem Karola Gustawa, podczas woyny, którą on wypowiedział Polszcze w R. 1655, było przywłaszczzenie Prus Polskich, których Woiewodztwo Pomorskie część składało. Bo ponieważ Gustaw Adolf zakończył podbicie Inflant wzięciem Rygi w R.

Polkiedy. Mocą ostatniego tego Traktatu zawartego w Oliwie weszła powtórnie Polska w posiadłość Prus Polskich i Pomieranii, której spokojnie aż do terażniejszych czasów zażywała.

Od R. 1290 aż do R. 1772, 13 dnia Września w przeciągu pięciu wieków, żaden się nie znalazł, ani z Xiążąt Szczecińskich, ani z Elektorów Brandeburskich, któryby sobie przywłaśczał prawa iakowe do Woiewodztwa Pomorskiego, albo podawał w wątpliwść prawa Rzeczypospolitey do iego posiadłości (y).

D ij

Vom:

1621, i przyłączył do swej korony Pomieranią, która Szwecyi była warowana traktatem Osnabruckim R. 1648: przeto i Karol Gustaw przedsięwziął przyłączyć do teyże korony Prusy Xiążęce i Królewskie, aby tym sposobem miał pod swą mocą wszystkie brzegi morza Bałtyckiego, i panem został całego handlu północnego. Pomierania Gdańska została Pruską, tak iako Marchia Gdańska została Pomieranią. W siedmiu traktatach zawartych z Fryderykiem Wilhelmem w przeciągu tey wojny, pierwszy miał za cel utrzymanie Prus Polskich przy Polfcze: trzy następujące ubezpieczenie nabytku tychże Prus Szwecyi: a trzy ostatnie przywrócenie znowu onych Polakom.

(y) Prócz tego, co się mówiło w tym Wywodzie prawnym, dla pokazania, iż Elektorowie Brandeburscy nigdy nie pretendowali mieć iakiego prawa do Woiewodztwa Pomorskiego, i że ci Xiążęta nigdy nie podali w wątpliwść praw, które do niego miała Polska, kładniemy tu ieszcze niektóre okoliczności, któremi się też same prawdy popieraia,

Przez Traktat Bidgoski podpisany 6 Listopada 1657. Elektor Fryderyk Wilhelm otrzymał dla siebie i dla następców swoich płci męskiej od Jana Kazimierza Króla Polskiego, Starostwa Lawemburskie i Bytowłkie iako *feudum* Korony Polskiej. Obacz *Dumont* pod R. 1657 zaraz pod Traktatem Welawskim. Obacz także *Dogiela*

Tom: 4 p. 493. Nro CCCXXIX. Obacz iefzcze tegoż T. I. p. 592 Nro XXI.

Lawenburg i Bytów części Pomeranii Polskiej, dane były w R. 1455, pod czas wojny z Krzyżakami, przez Króla Kazimierza Jagiellończyka Erykowi II. Xiążęciu Szczecińskiemu, o którym wyżej była wzmianka, *ad fideles manus*, a to do czasu, póki by się Królowi Polskiemu podobało. Obacz Dogiela T. I. p. 574. *sequ:* Nro 8. Obacz także Lengnich *hist: Pol: Gedan: 1750 in 8vo p. 46. Eickstett. p. 100 - 101. Micrelus lib: 3. p. 280.*

Miasta Lawenburg i Bytów ze swoiemi zamkami opanowane były dawniej od Krzyżaków w R. 1310, to jest w tym czasie, kiedy ciż Krzyżacy opanowali byli wszystkie te kraie, z których się teraz składa Woiewodztwo Pomorskie.

Trzymali zaś te miasta aż do R. 1454, kiedy wszystkie stany Pruskie zrzuciwszy z siebie iarżmo Krzyżaków poddali się Koronie Polskiej. Ta rewolucya w Prusiech dała okazją trzynastoletniej wojnie między Polską a Krzyżakami: w przeciągu której drugiego roku Kazimierz Jagiellończyk powierzył straż Lawenburga i Bytowa Xiążęciu Erykowi II. Krzyżacy ustąpili tych miast Polakom traktatem Toruńskim, który zakończył tę wojnę w R. 1466. Obacz Dogiel. T. IV. p. 156. *col: 1.*

W R. 1490 Bogusław X. syn iedynak Eryka II. wziął za żonę Annę Królowną Polską, córkę Kazimierza Jagiellończyka, iakośmy wyżej w notach mówili: Kazimierz zaś zostawił zięcia swojego Bogusława przy dzierżawie Lawenburga i Bytowa.

Nakoniec w R. 1526. Zygmunt I. syn tegoż Kazimierza, który był winien potomstwu siostry swoiey Anny 14000 Dukatów za posag niedopłacony, oddał na uspokojenie tego długu Xiążętom Jerzemu I. i Barnimowi IX. siostrzeńcom swoim, synom Bogusława X. i Anny, też same miasta Lawenburg i Bytów z ich przyległościami *in feudum* korony Polskiej i pod tym tytułem w dzierżawę tych Xiążąt i ich następców ptei męskiej. Obacz Dogiel. T. I. p. 583. Nro XII. Obacz także Lengnicha p. 58. Eickstett p. 117.

Xiążęta Szczecińscy mieli w possefji te dzierżawy aż do ostatniego z do-

gō z domu swojego Bogusława XIV. prawnuka Jerzego I. Znaydujemy w Dogielu akta odnawiania tego *feudum* pod Królami Zygmuntem Augustem w R. 1549 i Stefaniem, Batorym w R. 1578. Obacz Dogiela T. I. p. 585. *Nro XIV. Et sequ.* Piaścecki Biskup Przemyński spółczesny Bogusława XIV. świadczy, iż ten Xiążę oddał hold z tych lenności Królowi Władysławowi IV. Obacz Piaśceckiego *edit: Grac: 1648 p. 549.* Obacz także *Lengnich: p. 166.*

Bogusław XIV. umarł R. 1637, 10 Marca i tegoż samego roku Lawenburg z Bytowem wrócić się do Polskiej. Na Seymie Warszawskim, zaczęty w pośrodku Maja, a skończonym 13 Czerwca tegoż roku 1637. Władysław IV. przyłączył te powiaty do Woiewodztwa Pomorskiego, od którego były odłączone iakośmy widzieli od r. 1455. Obacz *Vol: Leg: 3. fol: 919. Tit: Reinkorporacya Powiatów Lemburka i Bytowa Et fol: 931. Tit: Kommissya do Bytowa i Lemburka.* Obacz także, *Micrel: lib: 5. p. 234. Et lib: 6. p. 436-437.* Wszakże ani Korona Szwedzka, która trzymała na ów czas Xięstwo Szczecińskie, ani Elektor Brandeburski Jerzy Wilhelm, który miał nastąpić po Bogusławie XIV. mocą Paktów sukcesyji, i który odwołał się do praw swoich do Xięstwa Szczecińskiego przeciwko Szwecyi po śmierci Bogusława, iako to widzieć w książce *Mem: de Brand: P. I. p. 73-75.* nie sprzeciwili się bynajmniey przyłączeniu pomienionych powiatów do Woiewodztwa Pomorskiego.

Lawenburg i Bytów były w possessyi Polaków aż do R. 1657, kiedy Elektor Fryderyk Wilhelm, który się obowiązał obrócić swój oręż na Szwedów, otrzymał od Jana Kazimierza Króla Polskiego, prócz wielu innych awantazów wzmiankowane Starostwa w possessyi, z obowiązkiem holdu Koronie Polskiej. Myli się zaisle Geograf Hübner w dziele swoim, drukowanym w Bazylei 1757 T. 6. p. 414. pisząc, że Lemburg i Bytów oddane były w R. 1657. Fryderykowi Wilhelmowi z zupełną nadniemi władzą: poszedł on w tey mierze za zdaniem Niemców, którzy w opisywaniu interesów Polskich, nie zwykli narodowi temu sprawiedliwości czynić.

Iawestytura rzeczonych Starostw dana Fryderykowi Wilhelmo-
wi od Jana Kazimierza Króla w R. 1657, była odnowiona na osobie
tegoż

tegoż Elektōra przez Króla Michała Wiśniowieckiego, o czym obacz Dogiela T. 4. p. 503. Nro CCCXLI. Tenże Elektor wziął ią także od Króla Jana Sobieskiego, iako pisze tenże Dogiel w T. 4. p. 508 Nro CCCXLIV. August II. dał ią w R. 1698 Elektorowi Fryderykowi III. który potym wziął tytuł Króla Pruskiego. Obacz Dogiela tamże p. 512. Nro CCCXLV. Inwestytura Lawenburka i Bytowa nie była odnowiona za Króla Augusta III, ponieważ on będąc Królem Polskim, nie przyznawał tytułu królewskiego Elektorowi Fryderykowi III, wziętego R. 1701: Kancelarya zaś Polska nie mogła przyimować ze Dworu Berlińskiego żadnego aktu pod tym tytułem, ani z tymże tytułem posyłać swoich do Berlina. Wszyscy ci Elektorowie uznali, iako pomienione Starostwa należące do Woiewodztwa Pomorskiego trzymali lennym prawem od Korony Polskiej, iako dziedziczki tego Woiewodztwa, bez przywłaszczania sobie innych praw nad niemi; a tym barzicy nie roszcząc żadnych, iakieykolwiek natury, do famego Woiewodztwa Pomorskiego.

Autor Księgi *Memoires de Brandebourg*, nie pisze tego, że Fryderyk Wilhelm dopominał się powiatów Lemburskiego i Bytowskiego. iakoby czyniących część sukcesyi feudalney Xiążąt Szczecińskich; lecz iako w nadgrode Biskupstwa Warmińskiego, które Fryderyk Wilhelm otrzymał od Karola Gustawa *in feudum* Korony Szwedzkiej, przez traktat swój w Królewcu, w R. 1651 ze Szwecyą zawarty, którego Biskupstwa był possessorem w R. 1657, i przywrócił one Polakom traktatem Welawskim. Obacz *Memoir: de Brand: P. I. p.* 100. Karol Gustaw oddał Fryderykowi Wilhelmowi Biskupstwo Warmińskie, w nadgrode niektórych miast obronnych Prus Polskich, które Elektor Brandeburski obowiązał się traktatem Malborskim w R. 1655 12 Listopada zawartym zachować dla Polskiej, i bronić ich przeciwko Szwedom; i które sam wydał Szwedom na początku roku 1656. W liczbie tych miast były Czczow albo Dirschau, Człuchow albo Slochau, Lawenburg, wszystkie trzy należące do Woiewodztwa Pomorskiego.

Widzieć w teyże Książce, iż sam oney Autor, nie wątpił ieszcze około Roku 1758 o prawach Polskich do Woiewodztwa Pomorskiego. W Suplemencie tego dzieła wydrukowanego R. 1758. mówi Autor, że kiedy

że kiedy podczas dwoistej Elekcji, zaszedł w Polszcze R. 1733, proponowano Fryderykowi Wilhelmowi drugiemu Królowi Pruskiemu, ażeby wziął w sekwestr Prusy Polskie, których Woiewodztwo Pomorskie jest nayznaczniejszą częścią, odrzucił ten Monarcha uczynioną sobie propozycyą, iako dożąca do popelnienia niesprawiedliwego posępku. Kładnę tu właściwe słowa nayiaśniejszego Pisarza. Usiłowała Francya, mówi on, przywieść Króla, aby kazał wnieść swemu woysku do Prus Polskich, i wziął ie w sekwestr, tak iako uczynił z Pomeranią (w R. 1713), Lecz Fryderyk Wilhelm nie chciał podawać na hazard. Obawiał się, aby się nie wplątał w woynę, któraby go zaprowadziła daleko, i rozłączyła siły z iedney strony, w tenczas kiedy Elektor Falcgraf słaby i stary mdgl życia dokonać. Rozumiał prawa swoje do Julii być *sprawiedliwemi*, a do Prus Polskich *niesłusznemi*. Obacz Supplement de Memoires de Brandebourg 1738 bez mieysca edycyi in 8. p. 73.

13.
[Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page]

I

W I A D O M O S C I
S Z C Z E G U L N E
O
N O W E Y
M A R C H I I.

TRudno wiedzieć, co się ma rozumieć przez owe słowa Uniwersału, datowanego w Berlinie R. 1772, 13 dnia „ Września „Ze Korona Polska od „ tyłu wieków była w possesyji, i trzymała niespra- „ wiedliwie od Domu Elektorskiego Brandebur- „ skiego powiat w Wielkiej-Polszcze między Dra- „ wą i Notecią; „ także niżej „ że co się tycze „ powiatu Wielkopolskiego między Drawą i No- „ tecią, należał on z pierwiastków do Nowey Mar- „ chii Brandeburskiej: i że Margrabiowie Bran- „ deburscy byli onego spokoynymi possesorami,

A

„ aż

2
„ aż do początku 15 wieku, kiedy Zygmunt Król
„ Węgierski i Elektor Brandeburki dał w zastaw
„ Nową Marchią Zakonowi Krzyżackiemu: a
„ Królowie Polscy korzystając z okoliczności wo-
„ ien swoich z Krzyżakami, opanowali mocą ten
„ powiat, i otrzymali go; lubo ani Krzyżacy, ani
„ Elektorowie Brandeburcy, ani *Imperium* Nie-
„ mieckie nigdy im onego żadnym traktatem nie
„ ustąpiło (a).

W tymże samym czasie, kiedy Król Junc Pruski zabrał przez swe wojska Województwo Pomorskie 13 Września, R. 1772, wziął także razem trzy powiaty Wielkopolskie, iakoby leżące między Drawą (b) i Notecią: te zaś powiaty są. 1. Powiat
Wałe-

(a) Obacz wszystkie gazety R. 1772, mianowicie Utrechskie. N. LXXVIII. w Artykule *od granic Polskich* 13 Września.

(b) Drawa, którą Niemcy osiadliży w tych krajach od 13 wieku, nazwali *Drage*, jest to mała rzeczka, która wychodzi z jeziora *Drumsko* na północ Nowey Marchii; co się teraz nazywa Cykułem *Schifelbein*. Przedziela ona Nową Marchią z północy na południe, i wpada do Noteci naprzeciwko Drzen albo *Driesen*. Obacz Mapę Brandeburgii i Pomeranii, wydaną przez Homanna,

dał, ani zastrawił, żadnego z nich, temu Zakonowi. Da się to widzieć niżej w wyłożeniu szczególnym tej przedaży czyli zastrawy, która się znajduje w pifarzach Brandeburskich: tym czasem położyc tu należy, co Margrabiowie Brandeburcy przywłaszczyli sobie od Korony Polkiej.

I. Margrabstwo Saltzwedel w R. 1134, początek Margrabstwa Brandeburskiego.

Margrabstwo, które się teraz nazywa Brandeburskim, nosiło naprzód imię *Saltzwedel* to jest, zamku leżącego nad małą rzeczką *Jetze*, w kraiu nazwanym Stara Marchia. Zamek Saltzwedel albo Soltzwedel był miejscem stołecznym powiatu, który Marchią składał.

Cesarz Lotaryusz II. dał około roku 1134 ten zamek z tym powiatem Albertowi na Aschersleben, albo na Anhalcie, nazwanemu *Niedźwiedź (c)*, który w R. 1146 daie się widzieć z tytułem Margrabi

---

(c) *Differ: sur les anc: habit: des March: Berlin: 1753 in 4. p. 38.* Hübner powiada, że Aschersleben i Anhalt, które się po Łacinie nazywały *Afcania*, znaczą toż samo; że to był zamek także, leżący w kraiu nazwanym teraz Xięstwo Halberstadtzkie, do którego należał. Obacz Hübnera *Geogr: univ: Basl: 1758 in 8. T. 6. p. 226. 7. & 270.*

grabi na Saltzwedelu (*d*). Ta Marchia pograniczna kraiom Słowaków, którzy się rozciągali między Elbą i Odrą (*e*), mając na wschod za granicę Elbę, nie rozciągała się sama na ów czas za tę rzekę.

Około ryzodka tego wieku, i w tym czasie, kiedy Henryk nazwany *Lew*, Xiążę Sakkie podbiiał Słowaków Meklemburskich, Albert *Niedzwiedz* wziął u Słowaków Hawelskich zamek *Zgorzelec*, który Niemcy nazwali *Brandborg*, *Brandenborch*, *Brandenburgk*. Ten zamek leżący nad rzeką *Hawel*, która płynie na wschod Elby, był rezydencyą pewnego Xiążęcia Słowackiego imieniem *Przybyślaw*. Margrabi na Saltzwedelu, wziął od tego zamku tytuł Margrabi Brandeburskiego, który jego sukcesorowie zatrzymali (*f*).

II. Margrabstwo Brandeburskie około R. 1157.

To Mar-

(*d*) *Dissert: ut sup: introducť: p. 13.* Obacz także *Helmolda Chron: Slav: Lubec: 1649 in 4to p. 147 & 226.* *Pföffel* powiada, że w R. 1142 albo 1143 to Margrabstwo było oderwane od zwierzchności Xiążąt Sakskich, i erygowane w Xięstwo Państwa Rzymskiego. Obacz *Abr: Chron: de l'hist: d'Allem: pod R. 1142 - 1143.*

(*e*) Widzieć w historykach iedenastego i dwunastego wieku, jako to *Adamie Breimeńskim* i *Helmoldzie*, że cała ta kraina nazywała się *Slavia*, *Savonia*, *Sclavonia*.

(*f*) *Dissert: ut sup: p. 78 - 79.* *Pisarz Polski* trzynastego wieku, *Balzeko*, który kończył *Bogusła*, nazywa za-

To Margrabstwo leżące na ów czas na wschod Elby, pomnożyło się prawie tym kraiem, który się teraz nazywa Hawelland, albo kray Hawelki (g).

III. Powiększenie Margrabstwa Brandeburskiego.

Następcy Alberta *Niedźwiedzia*, którego śmierć kładnie się pod R. 1168, albo 1170 (h), rozszerzyli jeszcze to Margrabstwo różnemi krajami innych narodów Słowackich, które powoli zabierali, i które składają cyrkuły *Prignitz, Rupin, Marchią*

mek Brandeburski *Brandtchberg* alias *Zgorzelec*. obacz *Bogusła Chron: Pol: apud Sommers: T. 2. p. 73.* Zgorzelec imię Słowiańskie, a Brandenburg imię Niemieckie znaczą też samo, co *miasto spalone*. Niektórzy pisarze Niemiec-cy rozumieją, że imię *Brandenburg* poszło od Brenna Hetmana Gallów, w czwartym wieku Rzymu. Obacz *Hubnera p. 382. T. 6.* Wreszcie, Autor dysertacji wyżej wzmiankowancy, kładnie zdobycie Brandeburga przez Alberta *Niedźwiedzia* około R. 1157. *Helmold* pisarz społeczny nie zgola nie mówi o tym zdobyciu: a pod R. 1166. swojej *Kroniki*, nazywa jeszcze Alberta *Niedźwiedzia Marchio de Soltzwedel*. obacz *Helmolda p. 226.*

(g) *Dissert: p. 39. 40. 41.* Dla lepszej wiadomości iak się Margrabstwo Brandeburskie pomnażało, miey przed sobą mapę Geograficzną Brandeburgii i Pomeranii przez *Hommana*.

(h) Obacz *Garcaus de reb: gest: Marchion: p. 66.*

chią *Uckerai'ską*; cyrkuły wyższego i niższego *Barnimu, Teltow &c.* i co się nazywa frzednią *Marchią*. Te ostatnie zdobycia w dwunastym wieku (i) przybliżyły Margrabiów Brandeburskich do Odry, i do kraidów Polskich: uzurpacye zaś ich uczynione w tym królestwie zaczęły się w tymże samym dwunastym wieku.

Mar-

(i) Daie się widzieć w *Garceufzu*, że Margrabi *Albert II*, wnuk *Alberta Niedźwiedzia*, spustoszył w R. 1216 kraj *Ucker*, który należał na ów czas do *Boguśława II.* i do *Kazimierza II. Xiążąt Słowiańskich*, wnuków *Wortyśława I. Garcaus p. 73.*

Autor *differtacyi sur les anc: habit: des Marches* powiada, że *Barnim I.* który był synem *Boguśława II.* był przymuszonym ustąpić tego kraiu w R. 1250 Margrabi *Janowi I.* synowi *Alberta II.* za pretensye, które *Jan* miał do *Xięstwa Wolgast*, po trzeciej swoiey żonie córce *Barnima I. diff: ut sup: p. 46.* Obacz także *Garcaus p. 75 83.*

Tenże sam Autor nie mógł także determinować dokładnie czasu zdobycia kraidów *Barnim, Teltów &c.* które przybliżyło tych Margrabiów do *Po'łki*; lecz przypisuje te zdobycia temuż Margrabi *Janowi I.* który zaczął panować w R. 1220 a skończył w R. 1266. *Differt: p. 42-43.* Zdaie się z tego, co się powie o uzurpacyach Margrabiów Brandeburskich w *Polszcze*, że kraie *Barnim &c.* były podbite przez Margrabię *Jana I.* przed frzodkiem trzynastego wieku, w tym właśnie czasie, kiedy ten Xiążę zaczął w *Polszcze* się rozpościerać.

Margrabia Jan I. prawnuk Alberta *Niedźwie-
dzia*, opanował około roku 1250 zamek Lubusz al-
bo *Lebus*, nad brzegiem lewym, albo zachodnim O-
dry (*k*). Lubusz był starożytnym dziedzictwem
Korony Polskiej: Mieczysław I. ufundował w nim
Biskupstwo w 10 wieku (*l*); a powiat Lubuski roz-
ciągał się na zachod Odry, ku rzece Spra, i ku
wyższemu Barnimowi.

Margrabiowie Brandeburfcy, zakryci i ube-
spiezeni zamkiem Lubuskim, napadali na Wielką-
Polskę od R. 1251 (*m*), oraz zaczęli budować, pod
tegoż

(*k*) Obacz Boguśała iak wvżey p. 63. i Kromera c.
dycyi Kolońskiey 1589 p. 153. *colum*: 1.

(*l*) Obacz *Leuting: Topograph: March: p. 21 & Com-
ment: p. 58. p. 316. sequ.* Obacz także Dogiela *Codex. Dipl:
Reg: Pol: T. I. p. 535 col: 2.* Na zieździe generalnym Pol-
skim w Łęczycy R. 1180 pod Kazimierzem II. znaydował
się Gaudencyusz Biskup Lubuski z innemi Biskupami Pol-
skimi. Obacz Kadłubka *ad calc. Dlug: Lips: Tom: II. Col:
779. Dlug: Tom: I. lib: 6. col: 541.* Jezzcze w R. 1369, pod
Kazimierzem Wielkim, Biskupi Lubuscy uznawali Królów
Polskich za panów swoich. Obacz Dogiela *T. I. p. 849.
v. 2.* To Biskupstwo skończyło się około R. 1555, kiedy E-
lektor Joachim II. przyłączył iego dobra do dzierżaw Ele-
ktorów Brandeburskich. Obacz *Leuting: p. 507. i Hunera
T. 6. p. 392.*

(*m*) Obacz Boguśała p. 65.

tegoż zamku obroną miasto Frankfurt nad Odrą R. 1253 (u). Powiat Lubuski składa część Elektorstwa Brandeburskiego pod imieniem Cyrkułu Lebus.

Wkrótce Margrabiowie Brandeburscy rozprzeżstrzenili swe panowanie na wschod Odry. Jeden z nich, imieniem Otton, który się zdaie być iednym z synowców Jana I, wystawił w R. 1269 na gruncie Polskim, między Lebus i Miedzyrzeczem albo *Meseritz* zamek Sulentz, który Niemcy nazywają *Zilenzig* (o). Pod obroną tego drugiego zamku, Margrabiowie przywłaszczyli sobie różne ziemie Wielkiew-Polski, które teraz składają Cyrkuł *Sternberg* (p); Margrabia zaś teraz panujący,

V. Cyrkuł
Sternberg

B

nie-

(u) Obacz Leuthing: *Topogr.* p. 67.

(o) Obacz Bogufala p. 77. *Dług: lib: 7. col: 787.* Bażko, który kończył Bogufala, pisarz społeczny powiada, iż ten Otton, był synem innego także Ottona Margrabi Brandeburskiego. Pisarze Brandeburscy dają Margrabi Janowi I. brata, nazywając go Ottonem III, i zdaie się, że Otton, który zbudował zamek Sulentz, był synem tego Ottona III.

(p) Obacz mappę Geograficzną Brandeburgii i Pomeranii przez Homanna.

niedawno sam oderwał od tęj prowincyi wiele ziem należących do Miedzyrzecza, dla przyłączenia onych do tegoż Cyrkułu.

VI. Xięstwo
Crosfen albo
Kroszyńskie.

Władysław, nazwany Plwacz, Xiążę Poznańskie dał Templarzom w R. 1233 ziemię Kroszyn albo *Crosfen* (q), miasto nad Odrą, wyżey Lubusza. Po skaffowaniu zakonu Templarzów w R. 1312, Xiążęta Głogowscy albo *Glogau*, opanowali Kroszyn *Crosfen*, który był powinien wrócić się do Polski. Henryk XI. Xiążę Głogowskie darował tę ziemię żonie swoiey Barbarze Brandeburskiej z domu Hohen-

(q) *Dissert: ut sup: p. 44. Note (*)* Autor tęj Dissertacyi mówi, że tenże Xiążę Poznańskie Władysław dał Roku poprzedzającego 1232 Templarzom także inną ziemię, która się nazywała *Quartschen* *Dissert: ut sup.* Ten autor nie powiada, gdzie była ta ziemia *Quartschen*; ani też iey można znaleźć w żadney Geografii, ani na żadney maple: mówi iednak, że miał w ręku dokumenta obu tych donacyi.

Templarze już mieli inne osiadłości w Polsce w R. 1154 Henryk Xiążę Sandomirskie dał temu zakonowi kommanderyą kościoła w Jagość, albo Zagofsee, nad rzeką Nidą w Woiewodztwie Sandomirskim. Widzieć w Długoszu, że w R. 1237 zakon ten trzymał miasto Opatów z 16 wfiami w tymże Woiewodztwie Sandomirskim *lib: 6. col: 638.*

Hohenzollern w R. 1470 (r) Croffen jest teraz częścią Elektorstwa Brandeburskiego z tytułem Xięstwa. Te różne uzurpacye uczynione w Polsce rozciągaia się podłuż Odry, na obu stronach tej rzeki, wyżej złączenia się iey z Wartą. Wyżej także tego wzmiankowanych rzek złączenia, zaczyna się Nowa Marchia (s), złożona także z podobnych uzurpacyi.

Autor dyffertacyi o starożytnych mieczkach Marchii, który otrzymał nadgrode w Berlinie R. 1752, a dzieło swoje wydrukował w tymże mieście roku następującego, powiada: „Ze czte-
 „rech pierwszych Margrabiów z domu Anhalt
 „nic zgoła nie mieli w Nowey Marchii; i że pod
 „panowaniem dwu braci Jana i Ottona większa
 B ij „ część

VII. Nowa
 Marchia.

(r) Obacz Leuthingera *Top.* 24. §. 88. Ta Xiężniczka była córką Alberta nazwanego *Achilles*, trzeciego Elektora Brandeburskiego z domu Hohenzollern. Obacz *Garcus p.* 225. Albert nazwany *Achilles* był bratem Fryderyka nazwanego *Zqb żelazny*.

(s) Obacz także mapę Geograficzną Homanna, o której wyżej.

„ część należała do Pomeranii (t) i do Polski. „
 Ci dway bracia, byli Jan I. i Otton III, którzy pa-
 nowali razem i których wstąpienie na państwo
 kładnie się pod R. 1220, a śmierć pod R. 1266, albo
 67 (u). Oba byli synami Alberta II, czwartego
 Margrabi z domu Anhalt, który był wnukiem Al-
 berta Niedźwiedzia, pierwszego Margrabi Bran-
 deburskiego.

Autor tej dyssertacyi przystaie na to, iż tru-
 dno jest determinować czas, w którym ci Margra-
 bowie opanowali kraie Pomeranii, które się roz-
 ciągaiają na wschod Odry, które podobno należa-
 ły do Szczecina, i składaiają teraz część Nowey Mar-
 chii nazwaney Cyrkulami *Königsberg* i *Soldyn*.
 Ta trudność determinowania pochodzi bez po-
 chyby

(t) *Dissert: ut sup: p. 44.* Co autor tej dyssertacyi na-
 zywa Pomeranią, Garczus zowie Kassubią. Słowa jego są:
novam Marchiam, que antiquitus Cassubia pars fuit. Gar-
 czus p. 203.

Czterech pierwszych Margrabiów Brandeburskich z
 domu Anhalt, imiona są te: Albert Niedźwiedź, Otton I.
 syn jego, Otton II. syn Ottona I, Albert II, Brat Ottona II.
 (u) *Dissert: p. 24.*

chyby z niedostatku pisarzy tak w Pomeranii, iako w Brandeburgii w trzynastym wieku. Uzurpacye zaś od tychże Margrabiów poczynione w tych krajach do Polski należących, która w wieku owym miała swych pisarzy, są nader łacne względem determinowania czasu.

Konrad Margrabia Brandeburski, czwarty syn Jana I. (w) poślubił sobie w R. 1260 Konstancyą ^{VIII. Kasztelania Santocka.} Xiężniczkę Polską, córkę Przemysława I. Xiążęcia Poznańskiego. Bolesław pobożny Xiążę Kaliskie, stryi i opiekun dzieci Przemysława I. (x) naznaczył tey Xiężniczce posąg, dla ubezpieczenia którego, dał Konradowi Kasztelanią Santocką, wyłączywszy ztąd zamek tegoż imienia (y).

W R.

(w) Jan pierwszy miał pięciu synów: Jan II. i Otton IV. Elektorowie; Eryk Biskup Magdeburcki; Konrad I. Elektor; i Herman Hrabia Henneberski. obacz *Garexus p. 74. Tab: gen:*

(x) Przemysław I. umarł w r. 1257. 4. Czerwca: zosławił iednego syna, urodzonego 14 Października po śmierci Oycowskicy, imieniem Przemysław *Postbumus*: i 4. córki, z których Konstancya była najstarszą według Pistorjusza *Tab: gen:* na końcu trzeciego Tomu. Ten Przemysław II. przywrócił tytuł królewski w r. 1295.

(y) Obacz Boguśała p. 73.

W R. 1265 Konrad opanował zamek Santocki (z); i nie długo potem w R. 1266, opanował także zamek *Drzden* albo Drzen lub Driesen (a); oba te zamki leżą nad rzeką Notecią. Driesen na lewym brzegu tej rzeki; Santok albo Zantoch na prawym na przeciwko złączenia się Noteci z Wartą.

Przemysław II. brat Konstancyi, a szwagier Konrada, przyszedłszy do lat zdolnych w R. 1273, chciał odzyskać zamki Drzen i Santok. Te zamki były wzięte i znowu odebrane: Margrabiowie zaś najlepszy sposób być rozumieli do ubezpieczenia sobie ich posiadcy, przez zabicie Przemysława w R. 1296, 6. Lutego, w jednym z domów swoich myśliwczycy, nazwanym Rogoźno, niedalekim granie Nowey Marchii (b). Leuthinger i Garceus
oba

(z) Obacz Bogufala p. 76.

(a) Anonym: *Archid: Gncsn: ap: Sommersb: T. II. p. 89. ap. Gar: p. 86.*

(b) Obacz Bogufala p. 78 *Anonym. ut sup: p. 90. Dlug: ad an: 1296. Cromer edit: colon: p. 182-183. Leuthing: Top: p. 29. f. 100 & Comment: p. 658-659. f. 10. Garc: p. 98. & p. 122 123.*

oba pifarze Brandeburfcy powiadaią, że w tymże czasie Margrabiowie opanowali wiele krajów należących do Wielkiej - Polski (c).

Margrabia Konrad, który był Elektorem od R. 1298 od R. 1304 (d), miał z Konstancyi Xiężniczki Polkiew 2 synów Jana i Ottona. Jan, który był także Elektorem pod imieniem Jana III, od R. 1304 do R. 1305, którego umarł, nie zostawił żadnego potomstwa; a brat jego Otton, który był Templarzem, i który umarł w R. 1308, nie zostawił także żadnego (e).

żąt

O tym Margrabiów postępku mówią wszyscy Historycy Polscy, równie iako i Brandeburfcy, wyznaczając każdego Margrabię swoim imieniem, iako to Elekora Ottona IV. brata Margrabi Konrada, i Margrabiów Jana z Ottonem synów Konrada i Konstancyi. Ci dwaj ostatni byli sześciorzeczami Króla, którego zabili. Otton był w zakonie Templarzów, Jan zaś był potym Elektorem pod imieniem Jana III.

(c) Obacz *Leutbin*: p. 658. 9. §. 10. *Garc*: p. 98-9: obacz także Boguśała, p. 78.

(d) Obacz *l' Abr: Chron: de l'histo: d' Allem: col: des Electeurs*.

(e) *Garc*: p. 75. Leuthinger powiada, że Margrabia Otton Templarz, którego nazywa Ottonem VIII. umarł w Templinie w Marchii Uckierańskiej R. 1308. *Leutbin: Top. p. 31. §. 109.*

żąt, posąg matki ich Konstancyi, to jest ziemie Kafztelanii Santockiey powinne były wrócić się nazad do Polski.

Zdaie się, że Król Władysław Łokietek odebrał te ziemie w R. 1326 (*f*); lecz po śmierci Kazimierza Wielkiego w R. 1370, Elektor Otton z domu Bawarskiego opanował znowu zamek Santok i jego Kafztelanią (*g*). Ten to jest Otton III, Elektor Brandeburski z domu Bawarskiego, który w R.

Woldemar I, który nastąpił po Elektorze Janie III. bracie swoim, był synem Konrada z drugiego małżeństwa z Brygittą córką Thierrego Margrabi Luzacyi *Garc: p. 75.*

Cała ta linia domu Anhalt, o której Garceus powiada *p. 91*, że na początku 14 wieku liczono ielzcie 29 Xiążąt, zeszła w R. 1322; a R. następującego 1323. Cesarz Ludwik V. Bawarczyk, oddał Margrabstwo Brandeburskie synowi swemu naystarszemu, imieniem także Ludwik, którego potym nazywano Starym.

(*f*) Widzieć w Historyi, że tego roku Król Łokietek wojował w Brandeburgii. Obacz Kromera *p. 196 col: 2.* Garceusza 121 - 123. Znajduie się w Dęgielu dokument R. 1365, w którym Dobrogost, Arnold, Ulryk, i Berthold bracia, Hrabiowie z Driesen, zeznają, jako trzymają ten zamek, oraz zamek Santocki od Króla Kazimierza Wielkiego, jako *feudum* Korony Polskiej. *Dog: T. I. p. 393. N. I.*

(*g*) *Anonym: ap: Sommer: b: ut sup: p. 103. Dlug: lib: X. col: I. Crom: p. 222. col: 1.* Zdaie się że ten Elektor, nie

ry w R. 1373. sprzedał ten Elektorat za sumę dwóch kroć sto tysięcy czerwonych złotych, teściowi swemu, Cesarzowi Karolowi IV. Luxemburskiemu, który tegoż samego roku dał nań inwestyturę drugiemu synowi swemu Zygmuntowi (b), mającemu na ów czas lat 5. wieku swego.

W. R. 1402. Elektor Zygmunt Luxemburski, IX. Aliena-
 na ów czas Król Węgierski, lecz w niechęci będą-^{cya Nowey}
 cy z Węgrami, starał się zastrawić Nową Marchią przez ^{Marchii przez}
 Zygmunta Lu-
 xemburskiego.
 Królowi Władysławowi Jagielle, za dziesięć ty-
 sięcy grzywien srebra (i), a tegoż samego roku,
 czyli we dwa lata potym sprzedał ją zakonowi

C

Krzy-

opanovał zamku Driesen. Widzieć w Dogieliu inny do-
 kument R. 1402, za panowania Władysława Jagielly, w któ-
 rym Ulryk *de Driesen*, pod opieką Matki swoiey zeznaie
 iefzcze za siebie i za swych następców, iż ten zamek trzy-
 ma iako *feudum* Korony Polskiey. Dog: T. I. p. 395. N. III.

(b) *Pföffel abrège Chron: de l'bis: d'Allem;* pod ro-
 kiem 1373.

(i) Obacz Dogiela T. I p. 596. Nro. IV. Obacz także
 Kromera p. 259. i Garc: p. 143. Supponując proporcją mie-
 dzy złotem i srebrem w piętnastym wieku, iako 1 do 15,
 dziesięć tysięcy grzywien srebra wyniesie około 45000 du-
 katów.

Krzyżackiemu za sto tysięcy dukatów (k). Zostawszy Cesarzem w R. 1410, sprzedał w pięć lat potem, to jest R. 1415, tenże sam Elektorat Brandeburski za czterekroć sto tysięcy czerwonych złotych Fryderykowi na Hohenzollern, Burgrabiemu Norymberskiemu (l). I o tey to alienacyi Nowey Marchii przez Zygmunta w R. 1402, albo 1404, uczynioney mówi uniwersał datowany w Berlinie 13 Września 1772. Ten uniwersał pretenduje, iż od epochy tey alienacyi, którą Książka pod tytułem *Memoires de Brandebourg* nazywa *przedazą*, a uniwersał *zastawą*, należał do Nowey Marchii, ieden powiat, należący teraz do Wielkiej-Polski, który należał z pierwiastków, za świadectwem uniwersału, do Nowey Marchii, i był w *spokoyney possessyi* Elektorów

---

(k) Księga pod tytułem *Memoires de Brandebourg* kładnie tę przedaz pod R. 1402: Leuthinger chce ją mieć w R. 1404. *Mem: de Brand. P. I. p. 9. y 13. Leutbin: Top. p. 29. §. 100.*

(l) *Mem: de Brand: P. I. p. 10. Garc: p. 167. 9. Pföf-fel* pod rokiem 1415. Fryderyk wziął inwestyturę na to Elektorstwo w Konstancyi, gdzie się odprawowało sławne Koncyljum tegoż imienia *Pföffel ut sup:*

rów aż do R. 1402 albo 1404, &c. Pomieniony uniwersał nie wymienia zgoła tego powiatu, lecz zdaje się, iż chce rozumieć o powiecie Wałeckim, tak iako o powiatach Nakielskim i Bidgoskim, które Król Jegomość Pruski wziął świeżo *a parte* zabranych Woiewodztw Pomorskiego, Chełmińskiego i Malborskiego.

Z tego, cośmy dotąd mówili, widzieć iasno, że idąc w górę do znaiomych rzeczy początków, część dzierżaw Elektorstwa Brandeburskiego należała w pierwsiastkach do Polski, i że Kasztelania Santocka, dawnieysza od nowey Marchii, należała także do teyże Korony (*m*). Lecz nie widzieć zgoła dotąd, aby Margrabiowie Brandeburscy mieli kiedy przywłaszczyć sobie od Wielkiej-Polski powiat Wałecki, a tym barziesz ieszcze powiaty Nakielski i Bidgoski.

C ij

Znay-

(*m*) Kasztelania Santocka jest nawet dawnieysza od Margrabstwa Brandeburskiego. Znayduie się Santok w historyi pod rokiera 1096. Ten zamek należał do Polski. *Dlug: lib: 4. col. 334. Crom: p. 78. col: 2.* Tytuł tey Kasztelanii trwa dotąd ieszcze w Koronie. Jest w Wielkiej-Polszcze Kasztelan Santocki tytularny w liczbie Senatorów tey Prowincyi.

X. Wiado-
mość niektó-
rych mieysc
główniejszych
Nowey Mar-
chii około R.
1404.

Znayduie się w iednym historyku Brandebur-
skim, urodzonym w Nowey Marchii, wyrażenie
główniejszych mieysc, które składały tę Marchią
w czasie, kiedy Elektor Zygmunt sprzedał ją Krzy-
żakom. Te mieysca wyrażone w kontrakcie prze-
dażnym, są. Santok, Landsberg, Cüstrin, Berlin,
Königsberg, Schoneflis, Soldin, Friedeberg, Dri-
esen, Nowo-Wedel, Bernstein, Quartz, i Satz (n).

Königsberg, Schoneflis, Soldin i Berlin, albo
Berlinichen, są z Cyrkułu Königsberg, i z Cyr-
kułu Soldin, których kraie zabrane były przez
uzurpacyą od Pomeranii Szczecińskiej. Cüstrin
albo Kostrzyn (o), siedlisko Regencyi Nowey Mar-
chii, nie należy do żadnego Cyrkułu: iest to uzur-
pacya uczyniona w Polfcze. Landsberg, San-
tok, Friedeberg, Driesen, są z Cyrkułów Lands-
berskiego i Friedberskiego, złożonych z ziem do
Kafz-

(n) *Leuthing*: p. 612. Mikołay Leuthinger, z które-
go mamy tę wiadomość, urodził się w Landsbergu w No-
wey Marchii R. 1547; umarł R. 1612.

(o) Tym imieniem nazywa Długosz Cüstrin w opi-
saniu swoim Królestwa Polskiego. *Lib: I. col: 16 ad lit: A.*
Długosz pisał w 15 wieku.

Kasztelanii Santockiej należących (p). Nowo-Wedel albo Neu-Wedel, Bernstein, Satz i Quartz, są to uzurpacje poczynione w ziemi Kaszubskiej, albo Pomeranii Słupskiej, starożytnej prowincyi Polkiej, której Margrabiowie opanowali część około roku 1310. Nowo-Wedel i Bernstein są z Cyrkułu Arnswald. Satz, Quartz są z Kommanderyi zakonu S. Jana, z których pierwsza składa teraz część Xięstwa Pomeranii, iako świadczy Leuthinger. *Top: p. 30.* Jest podobieństwo, że
Satz

(p) Elektor Zygmunt to sprzedał, czego sam nawet nie był posiadaczem. Mówiono w jednej z not poprzedzających, że w R. 1402, pod którym to rokiem Autor książki *Memoires de Brandebourg* kładnie sprzedaż Nowey Marchii przez tego Elektora, Ulryk Hrabia Driesen oddał hołd z tego zamku Królowi Polskiemu Władysławowi Jagiello. Ten akt datowany był w Raciążu w Woiewodztwie Płockim, w dzień Bożego-Ciała R. 1402. *Dług: T. I. p. 595-6. N. III.* Niewiadoma jest także dokładnie data sprzedaży Nowey Marchii. Wreszcie Krzyżacy nie byli zakrępalatami w nabywaniu. Dostę im było uczynić kontrakt z Zygmuntem, mocą którego opanowali Driesen, który zamek widzieć w ich ręku pod rokiem 1411.

(q) Nie mogłem znaleźć Quartz na żadnej mappie ani się doczytać o nim w żadnej Geografii. Leuthinger, powiada, iż ta Kommanderya jest w Nowey-Marchii. *Le-*

Satz był wzięty Margrabiom przez Xiążąt Szczecińskich, albo Słupskich.

XI. Walcz
albo Krone.

Nie tylko nie widać, ażeby powiat Wałecki, który ze trzech powiatów Wielko-Polskich zabranych przez woyska Króla Jmci Pruskiego, jest najbliższym Nowey Marchii, był kiedy częścią tego kraiu w R. 1402 albo 1404: lecz przeciwnie widzieć, iż do niego nie należał. Ludwik Król Polski i Węgierski wstąpiwszy na tron Polski w R. 1370, po śmierci Kazimierza Wielkiego, swiego wujka, oddał, czyniąc zadość testamentowi wuiowskiemu, tegoż roku 1370, Kazimierzowi Xiążęciu Pomeraanii na Słupsku, wnukowi Kazimierza Wielkiego (r) zamki i powiaty Dobrzyński, Bidgoski, i Wałecki

---

athing: Topo: p. 109. Podobno to było starożytne *Quarrieschem* dane Templarzom od Władysława Xiążęcia Poznańskiego w R. 1232. Po skasowaniu zakonu Templarzów, Kawalerowie S. Jana opanowali znaczną część dzierżaw tego zakonu. Obacz Leuthinger *Topo: p. 29. §. 99.* i Hubnera *Tom: 6. 399-400.*

(r) Kazimierz Xiążę Słupski, którego Eickstett nazywa Kazimierzem IV, był wnukiem Bogusława V. Xiążęcia Słupskiego i Elżbiety Królowny, córki Kazimierza Wielkiego.

łecki, iako mające być trzymane od tego Xiążęcia i następców iego płci męskiej, prawem hołdowniczym Koronie Polskiej (s). Pomieniony Xiążę Pomeranii trzymał w possesyi te powiaty aż do R. 1377, którego umarł, nie zostawiwszy żadnego potomstwa: a tak rzeczzone powiaty wróciły się do Korony Polskiej tegoż roku (t). Powiat Wałecki zostawał przy Polszcze aż do roku 1460, kiedy Krzyżacy, tocząc na ów czas z Polakami wojnę od 6 lat, opanowali zamek (u), który tymże Krzyżakom był odebrany przed pokojem Toruńskim zawartym w R. 1466. Na początku tej wojny, Fryderyk nazwany *Zelazny ząb*, drugi Elektor Brandeburski z domu Hohenzollern, wziął znowu w possesyę Nową Marchię, profitując z zamie-

(s) *Anonym: ap: Semmersb: T. 2. p. 103. Dług: L. X. col: 5-6 & 10. Crom: p. 223.* Autor bezimienny czyli *Anonymus*, a razem pisarz spódcześny powiada: że Xiążę Kazimierz wziął inwestyturę na te zamki podczas koronacyi Ludwika w Krakowie.

(t) *Obacz Długosza. lib: 36-7. Crom: p. X. col: 226-7 & p. 229. col: 1.*

(u) *Dług: ad an: 1460. lib: 13. col: 256.*

zamieszania, w którym się znajdował zakon Krzyżacki, przez rewolucyą zaszła w Prusiech, która będąc przygotowana od R. 1440, wybuchnęła w R. 1454. Pomieniony Fryderyk II. opanował Nową Marchią tegoż R. 1454 (w). Nakło, którego powiat przedzielony jest od Nowey Marchii powiatem Wałeckim; a Bydgoszcz, który się dzieli od teyże Marchii obiema rzeczonymi powiatami, tak nie należały do teyże Marchii, iako i powiat Wałecki.

Nakło,

(w) *Dług: lib: 13. col: 144.* Długosz pisał tegoż samego czasu. Obacz także *Leuth: Top: p. 70. §. 101-2. § Comment: p. 359-617. Garc: p. 203.* Autor książki *Memoires de Brandebourg* powiada, że Elektor Fryderyk II. odkupił na dw czas nową Marchią od Krzyżaków, wracając im sto tysięcy dukatów, za którą sumnę Zygmunt ią sprzedał. *Memoires de Brandebourg P. I. p. 13.* Atoli żaden inšzy historyk Brandeburski nie wspomina o tym odkupie i wróceniu summy; i podobno ta sprawa nie była iefzcze doskonale zakończona w R. 1454, ponieważ Krzyżacy utrzymywali swe prawa do Nowey Marchii aż do R. 1518, kiedy Wielki Mistrz Albert Brandeburski na Anspachu, ustąpił pomienionych praw domowi Elektorskiemu Brandeburskiemu, przez konwencyą podpisaną w Berlinie. Obacz *Leuthingera Top: p. 102. § Comment: p. 359.* Rzecz nawet do prawdy podobna, że Elektor Fryderyk więcey

Nakło, było starożytną dzierżawą Korony
Polskiej, kiedy Kazimierz Wielki zbudował tam
zamek z cegieł około r. 1360 (x). Ten zamek
miał zaślaniać Wielką-Polskę od niazdów Kawa-
lerów Krzyżackich, panów na ów czas tych kra-

XII. Nakło-
Nakiel albo
Nakel,

D

iow,

wziął kraiów od Krzyżaków w R. 1454, niżeli im onych
przedał Elektor Zygmunt w R. 1404: i że Fryderyk opa-
nował na ów czas miasta, Dramburg, Falkenberg, Schiffe-
lein &c, które składają teraz część Nowey Marchii.

Elektor Fryderyk II. prosił u Króla Kazimierza IV.
o pozwolenie na obiegie Nowey Marchii, wiedząc dobrze,
że Polska miała do niey prawa; Król zaś mu na to nie po-
zwolił, obacz *Lenthingera p. 359. Garc: p. 203.* obacz także
Dlug: lib: 13. col: 144. & Crom: p. 349. col: 1. Jagiello, ociec
Kazimierza IV. upominał się u Krzyżaków o Santok i Drzeń
w R. 1411: a traktat zawarty tegoż roku z niemi, spuścił tę
sprawę na sąd polubowny, którą Kawalerowie Krzyżaccy
zdawali się chcieć puścić w przedłużenie. Obacz *Dogiela*
T. 4. p. 85. col: 2. obacz także *Limit: Reg: Pol: Vilne 1758*
in 4. p. 4. sequ. W reszcie pilarze Brandeburfcy świadczą,
że Nowa Marchia powróciła do Brandeburgii znacznie w
lepszym stanie za sprawą Krzyżaków przez 50 lat, których
zostawała pod ich panowaniem *Leuth: p. 29. §. 100.*

(x) Kazimierz Wielki, który panował od R. 1333 aż
do R. 1370, zbudował 45 zamków z cegły, i opasał murami
także z cegły 26 miast. W liczbie zamków zbudowanych
z cegły przez tego Króla znajduje się zamek Nakieński.
Obacz *Dług: lib: 9. col: 1163-4. & Anonym: ap. Sommerib:*

iów, gdzie jest teraz Województwo Pomorskie; a Margrabiowie Brandeburfcy nigdy tego zamku nie opanowali.

XIII. Bid-
gofzcz albo
Bromberg.

Bidgofzcz część starożytnego Xięstwa Kujawskiego, dostał się w r. 1278 w dziale jednemu z synów Ziemonysła Mazowieckiego, Xiążęcia Kujawskiego na Inowrocławiu (y). Przemyśław syn drugi tego Ziemonysła wziął Bidgofzcz z tytułem Xięstwa (z). Kazimierz Wielki zbudował także zamek z cegieł w Bidgofzczy, i opasał miasto samomura-

---

T. 2. p. 98. Długofz powiada, że więkfsza część tych dzieł zbudowana była około r. 1362. Obacz Długofza tamże col: 1132.

(y) Kujawy były podzielone w R. 1268 na 2 Prowincye albo Xięstwa, przez synów Kazimierza Xiążęcia Kujawskiego, piątego syna Konrada I. Xiążęcia Mazowieckiego i Kujawskiego. Jeden z synów Kazimierza Xiążęcia Kujawskiego Ziemonysł wziął Inowrocław; drugi Władysław, nazwany Łokietek wziął w podziale Brzeście. Z tych kraidów składają się i teraz dwa Województwa, jedno Brzeskie Kujawskie, drugie Inowrocławskie. Obacz *Crom: p. 163. col: 2. & Tab: Gen: ap: Pistor: ad finem Tom: 3.*

(z) Lefzko syn starszy Przemyśława wziął Inowrocław; Kazimierzowi ze trzech najmłodszemu dostał się Gniewków. Obacz *Anonym: ap: Sommersb: T. 2. p. 3. & Tab: gen: ap: Pistor: ut sup:*

murami (a): była to druga zaślona przeciwko najeździe Kawalerów Krzyżackich.

Mówiliśmy wyżej, że po śmierci Kazimierza Wielkiego w R. 1370, Bidgoszcz był oddany w hołd Kazimierzowi Xiążęciu Słupskiemu, i że powrócił do Korony Polskiej w R. 1377. Krzyżacy opanowali ten zamek w r. 1409, w miesiącu Lipcu, a Władysław Jagiełło odebrał go nazad 6 Października tegoż roku (b). To się działo w pięć lat po sprzedaży Nowey Marchii Krzyżakom, uczynioney przez Zygmunta Luxemburskiego Króla Węgierskiego i Elektora Brandeburskiego.

Wałcz, Nakło i Bidgoszcz ze swemi powiatami należały do Królestwa Polskiego, nim jeszcze było Margrabstwo Brandeburskie, które początek swóy wzięło dopiero w 12 wieku; i nim ci Margrabiowie uformowali nową Marchią, którey fundacya ziawiła się w 13 i 14 wiekach.

A tak Królestwo Polskie, nie tylko nie trzyma żadnych krajów należących do Elektorstwa Bran-

---

(a) Anon: ut sup: p. 98. Dług: lib: 9. col: 1164.

(b) Dług: lib: 10. col: 198. 9.

Brandeburskiego; ale nad to ma prawo do upomnienia się o większą część tegoż Elektorstwa, iako złożonego z ziem, które Margrabiowie Brandeburscy przywłaszczyli sobie od niego; i których Polska nigdy, i żadnym traktatem nie ustąpiła Margrabiom Brandeburskim (c).

(c) Leuthinger powiada, że ieszcze w r. 1571 Zygmunt August upominał się u Elektora Brandeburskiego Jana Jerzego, który nastąpił po oycu swoim Jęcachimie II, o kraie, które Margrabiowie Brandeburscy przywłaszczyli sobie z dawnych lat od Polskiej. *Leuth.* p. 658-9: od roku zaś 1571 nie było żadney transakcyi z Elektorami Brandeburskimi w teyże mierze uczynioney.

SUPPLEMENT

WYWODU PRAW KORONY POLSKIEY DO POMERANII.

KRÓL Jmć Pruski funduje mniemane prawa swoje do Woiewództwa Pomorskiego: naprzód *na iedności* dwu domów Xiążęcych, z których ieden panował w Szczecinie, drugi we Gdańsku: powtóre *na prawie sukcesyji feudalney*, należący do Xiążąt Szczecińskich, a po nich spadły na Elektorów Brandeburskich, mocą paktów sukcesyji, zawartych między temi Xiążętami i Elektorami (a).

A

(a) Obacz list okolny K. J Pruskiego, publikowany w Miesiącu Wrześniu 1771. Pierwszy z tych Paktów był zawarty w Roku 1338, między Elektorem Brandeburskim, Ludwikiem Bawárskim, i Xiążętami Szczecińskimi Ottonem i Barnimem. *Memoir. de Brand. 1750. p. 7. p. 13.* Drugi w R. 1472, albo 1474 między Elektorem Albertem Achillesem, i Xiążęciem na Wolgąście i Szczecinie Bogusławem X. *Abr. Chron. de l'Hist. & Allom.* pod rokiem 1472. *Garceus p. 222.* Trzeci w R. 1479, między tymże Elektorem i Wratysławem X. Xiążęciem Szczecińskim na Wolgąście, i Xięciem Rugii. *Garceus p. 222. Eithset. p. 109.*

Obaczyć naprzód należy, jeśli ta mniemana *siedność* dwu domów Szczecińskiego i Gdańskiego jest dowodna, czyli nie.

WIdzieliśmy w Wywodzie praw Korony Polskiej do Pomeranii pisano, którego assercyje dowodzą się w przypiskach, że co się tycze genealogii Xiążąt Szczecińskich, trudno iść wyżej z nieiaką pewnością historyczną za Worytysława albo Wratyysława I. Wodza czyli Xiążęcia Pomorzaków nad Odrą, znanomego w Roku 1125. W historykach 12 wieku spólcześnieych Worytysława I. nie znajduie się nic ani o rodzie, ani o przodkach tego pana. Historycy trzech wieków następujących nic o tym także nie mówią: a ostatni z tych Historyków Krantz Hamburczyk, który pisał około roku 1500, zaczyna genealogią Xiążąt Szczecińskich od Worytysława I (b). Naydawniejszy z historyków Pomórskich znanomych Bugenhagen, mnich z Belbuku, który pisał w Roku 1518, w genealogii domu Xiążąt Szczecińskich od siebie wydanej, wyznaie, iż nie znalazł ani w Kronikach Pomórskich, ani w dokumentach nic takiego, na czymby wsparć mógł iść daley za Worytysława I; i tego tylko Xiążęcia daie za szczep domu Xiążąt Szczecińskich (c).

Drugi historyk Pomorski Eeickstet późniejszy od Bugenhagen, i który pisał w Roku 1553. śmielszy od tego mnicha, dał Worytysławowi oycę, którego nazywa Swantyborę: i od tego to Swantybora Eickstet wyprowadza także

(b) Obacz Alber. Crantz. *de Vandal. lib. 7. Cap. 17. Fran. ad Mæn. 1575. fol. 157.*

(c) Obacz Wywód praw Polskich do Pomeranii, i noty do niego: p. 5, 6. także Tablicę Genealogiczną Bugenhagen.

Xiąząt, którzy panowali w Gdańsku. Ten mniemany szczerp, spólny obu liniom domu Xiąząt Pomeranii, nie znaiomy za czasów Wertyslawa I, i w trzech wiekach następujących, wynaleziony jest zatym, więcey niżeli we 400 lat, po śmierci tego pana (d).

Genealogia domu Xiąząt Pomeranii wydana przez Eicksteta, przyięta była od pisarzy ieszcze późniejszyh; a Tablica genealogiczna, którą widzieć w *Wykładzie praw Króla Jegomości Pruskiego*, w nócie 12 (e) stośnie się do tablicy Eicksteta. Dla ziednania wiary tey tablicy, położoney w *Wykładzie*, powiada Autor, że się ona zachowuje, od więcey niżeli dwu wieków, w Archiwach Szczecińskich i Berlińskich; wżakże z tąd to się tylko probuje, że ta Tablica jest szesnastego wieku, i tak niedawna iak Eicksteta: owszem iednakowość obu dowodzi także, że ona jest też sama co Eicksteta. Ta tablica, ułożona więcey niżeli we 4 wieki po Swantyborze i po Wertyslawie, nie wspiera się, co się tyce stopnia ascendencyi, który ona przydaie do tablicy Bugenhagena, ani na świadectwie iakiego pisarza spólcześniego, ani na iakowym dokumencie (f).

Część tey genealogii tycząca się Xiąząt, którzy panowali w Gdańsku, jest ieszcze bardziey idealna, niżeli genea-
A. ij.

(d) Eickstet kładnie śmierć Wertyslawa I. pod rokiem 1136; pod tymże samym rokiem kładnie ją *Wykład Berliński*. Widzieliśmy wyżej, że Eickstet pisał w R. 1553.

(e) Ten *Wykład*. (*Expositio Jurium*) wydrukowany R. 1772, wydany jest *in publicum* w Marcu R. 1773.

(f) Autor *Wykładu Berlińskiego* mowi, iż ta Tablica funduje się na wielu Dokumentach; i to być może, co się tyce potomków Wertyslawa I. lecz nie maż żadnego z Dokumentów Wertyslawa I, a ieszcze mniej mniemanego oycy Swantybora.

logia Xiążąt Szczecińskich; ponieważ w Szczecińskiej jeden jest tylko stopień ascendencyi położony na domyśl, w Gdańskiej zaś trzy są położone.

Ta tablica daie Swantyborowi drugiego syna imieniem Bogisława; którego śmierć kładnie pod rokiem 1150. Bogisławowi daie syna imieniem Subisława, zmarłego według niego w roku 1187. z Subisława wyprowadza Mestwina I zmarłego według niego 1220. Mestwinowi I. daie syna Swantopelka, tegoż samego, który za świadectwem spółczesnych, rozkazał zabić Leszka białego w roku 1227, i który w tymże czasie wziął tytuł Xiążęcia Pomeranii; umarł zaś w roku 1266, zostawiwszy sukcesora syna Mestwina II. i ostatniego Xiążęcia Pomeranii.

Większa część tey tablicy, względem mniemanych Swantobora potomków, przynajmniej aż do Mestwina I. powinna być w podeyrzeniu. Można zaśte probować z dokumentów niewątpliwych, że Mestwin II. był synem Swantopelka; że Swantopelk był synem Mestwina I. i to także może się probować z jednego dokumentu: lecz że Mestwin I. był synem Subisława I. to się probuje tylko z nadgrobkow Oliwskich: że zaś Subisław I. był synem Bogisława, a Bogisław Swantobora, to się nie może dowieść znikąd.

Ten niedostatek dowodow na trzy stopnie z sześciu, które się widzieć daia w tablicy genealogiczney *Wyktadu Berlińskiego*, obala mniemaną jedność dwu domów Xiążęcych Szczecińskiego i Gdańskiego, albo mniemaną spólność szczerpu dwu linii domu Pomeranii, spólność na której Krol Jmć Pruski funduie prawa swoje do Woiewództwa Pomorskiego.

Położyć tu należy przed oczy czytelnika nadgrobki

Oliwskie, które rozciągają genealogią Xiążąt Pomorskich od Mestwina II. aż do Subisława, który się w nich nazywa *starszym*; albo które tę genealogią prowadzą od Subisława aż do Mestwina II, co czyni cztery stopnie. Obaczy sam czytelnik, jaką wiarę dać można tym nadgrobkom, lubo tento jest sam ieden dowód, na którym się wspierają wszyscy genealogowie Pomeranii, wywodząc dom Xiążęcy Gdański od Subisława, którego widzieć w tych nadgrobkach: kładną się tu wyraźne onych słowa. „ Noverint universi „ filii hujus domûs, quod illustris Dux Pomeranorum Subi- „ flaus Senior, primus Monasterii in Oliva fundator extitit „ anno 1170, qui paucis super-vivens annis, in senectute „ bona moritur, & in ipsa, quam fundaverat, Oliva sepeli- „ tur. De quo principe nihil aliud in Chronicis invenitur: „ traditur tamen primus inter Duces Pomeraniæ fidei Ca- „ tholicam suscepisse (g).

Ten nadgrobek nie wzmiankuje nawet roku śmierci Subisława, i zda się, że rok fundacyi Opactwa położony jest tam tylko na domysł. Niewiadomo jest, którego czasu ten nadgrobek Subisława był postawiony; atoli znać z famego textu napisu grobowego, iż nie był zrobiony za czasów Subisława.

Co też fame nadgrobki mówią o potomstwie Subisława starszego, nie jest także dokładnym: „ Subislaus mo- „ riens duos post se filios reliquit, scilicet Samborium &

(g) *Schutz Hist. Pruss. Gedan.* 1769. in fol. p. 31. Kasper Schutz urodzony w Eisleben w Saxonii, był Sekretarzem miasta Gdańska od R. 1565, aż do R. 1594, którego umarł. Jego *Historia Pruska*, pisana po Niemiecku, wydrukowana przed śmiercią jego w R. 1592, w Zerbst, Tłomaczenie Łacińskie przez famego Autora wydrukowane dopiero w R. 1769.

„ Mestvinum; Samborius ergo tanquam senior patri in du-
 „ catu successit cum filio Sibislao juniore, qui ambo Mona-
 „ sterium Olivense magnificè ditaverunt. Tandem vocan-
 „ te Domino defuncti sunt, eorumque corpora in hoc tumu-
 „ lo requiescunt (h). „ Widzieć ieszcze z tego napisu, gdzie
 lata nawet śmierci tych innych fundatorów nie są wyzna-
 czone, że ten napis nie był zaraz po śmierci tych Xiążąt
 uczyniony (i).

Pierwszy z fundatorów Opactwa Oliwkiego, którego rok śmierci znajduie się wymieniony na tych nadgrobkach, jest Mestwin, którego one czynią drugim synem Subisława starszego, i który tak w tablicy genealogiczney Eicksteta, iako w Wykładzie Berlińskim nazwany jest Mestwinem I., De-
 „ functo Samborio suscepit ducatum Pomeraniæ frater e-
 „ jus germanus Dux Mestvinus, Princeps pacificus & de-
 „ votus, qui monasterium hoc notabilibus possessionibus &
 „ libertatibus cumulavit. Is devotus Dux, expleto ducatu
 „ suis sui tempore -- ultimum clausit diem & sepultus est in
 „ Oliva -- An. Dom. 1220. Hic reliquit post se quatuor fili-
 „ os: Svantopelcum, Samborium, Ratiborium & Var-
 „ tislauum, inter quos illustrior extitit Svantopelcus (k). „
 Jeszcze i ten napis nie wymienia dnia śmierci Mestwina I. z kąd można wnosić, iż nie był także świeżo zrobiony po śmierci tego fundatora (l).

(h) *Schutz ut sup. p. 33.* Ten Sambor i ten Subisław II, znajduią się w Tabl. Gen. Eicksteta. Nie znajduią się zaś w Tablicy *Wykładu Berlińskiego*, ponieważ to są osoby niepotrzebne do przedsięwziętego dzieła.

(i) Lata śmierci tych Xiążąt, tak iako Subisława starszego, położone są na domyśl przez Eicksteta.

(k) *Schutz ut sup. p. 34.*

(l) Nadgrobki Oliwskie świadczą o śmierci Mestwina I. w R. 1220 zaśłyd idąc za Diaryuszami klasztoru Zukowskiego, o którym będzie niżej. Obacz *Bugenhagen. p. 139.*

Z napisu grobowego Swantopelka, syna starszego Mestwina I. widzieć ieszcze, że te napisy były zrobione daleko później potym Xiążęciu: „Erat Svantopelcus vir bel-
 „ licofus & adversus omnes sibi infestus victoriosus -- se de
 „ subjugio Principum Poloniæ excussit-- De hujus prin-
 „ cipis virtutibus, antiqui monachi Olivenfes patres nostri
 „ ejus contemporanei -- talia nobis reliquerunt in scriptis: „
 Jest to pochwała nikkczemnymi wierzami, nazwanemi *Leo-
 nini*, cnot Swantopelka, których mu w reszcie historyanie przyznaie. Ten napis opiewa potym, że klasztor Oliwski był spalony powtóre w Roku 1236. od Prusaków: „ Com-
 „ busta est iterum Oliva à Pruthenis Varmiensibus „, iest podobieństwo, że tytuły fundacyine zginęły w tym klasztorze. Nakoniec ten nadgrobek wyraża rok i dzień śmierci Swantopelka, to iest 1266. 11 Stycznia: „ Sexaginta sex annis &
 „ mille ducentis Virginis à partu fluxis - Svantopelcus ob-
 „ ijt Dux inclytus. Hic Gdantzik moritur, & in Oliva se-
 „ pelitur. Dum ruit hoc sidus, terno Jani fuit idus-- Sla-
 „ vi, Teutonici flent (m). „

Kładnie się tu nadgrobek Mestwina, ostatniego Xiążęcia Pomeranii, zmarłego w Roku 1294. „ Dux Svantopel-
 „ cus duos reliquit filios Mestvinum seniorem & Vratislaum
 „ juniorem -- hic -- fugiens in Eblingam peregrè ibi demor-
 „ tuus est. Mestvinum qui illegitimè vixerat & -- sanctimo-
 „ monialem de cænobio Stolpensi, Fulcam nomine, suo
 „ matrimonio adoptaverat, Deus privavit -- legitimo suc-
 „ cessore -- & ideo tempore vitæ suæ -- designavit suum

(m) *Schutz ut sup. p. 79, 80* Schutz powiada, że Swantopelk umarł roku życia 97, ale uczony Micrelltus, daie mu tylko 92. Wreszcie oba nie cytują żadney powagi, na potwierdzenie swych powieści. Swantopelk musiał urodzić się w R. 1197, albo 1164.

„ successorem Dominum Premissum Ducem Poloniæ , cui
 „ milites Pomeraniæ vivente adhuc Domino Mestvino ho-
 „ magium præstiterunt (n) -- Tandem Dux Mestvinus in
 „ senectute bona moritur in Oliva sepelitur. An. Dom. 1295.
 „ Octavo Kalendas Januar: (o). to jest 25 Grudnia Roku
 1294 (p).

Widzieć z tąd, że te nadgroby, w których się nayduie genealogia i historia Xiążąt Pomeranii, panujących w Gdańsku, pokazują tylko cztery stopnie ascendencyi od Mestwina II, zmarłego w roku 1294, aż do Subisława pradiada jego, o których jest wzmianka w Roku 1170 ; i że nie idą wyżej za rok 1170. ani za Subisława I.

Mówiono już wyżej, że pochodzenie Mestwina II. od Swantopelka może się dowodzić z dokumentów, pewniejszych nad te napisy pogrzebowe. Ten dokument jest traktat pokoiu, zawartego w roku 1248 między Swantopelkiem Xiążęciem Pomeranii i Krzyżakami, którego ieden artykuł opiewa. „ Igitur, supradictis omnibus expeditis, præfati
 „ fratres & vice -- Magister Mestvinum, filium dicti Ducis, quem obsidem tenuerunt per sex annos, eidem Duci Pomeraniæ patri suo sanum & incolumem reddiderunt (q). „ W tym także akcie widzieć pierwszy raz Swantopelka z tytułem Xiążęcia Pomeranii, który według piśm

rzów

(n) Stany Pomeranii oddały hołd Przemysławowi Królowi, iakoż się mówi-
 ło w Wywodzie Praw Polskich do Pomeranii.

(o) *Schutz ut sup. p. 118.*

(p) Pod tym rokiem Długosz położył śmierć tego Xiążęcia. *Dług. lib. 7. fol. 874.* Błąd spółny Pisarzy Pomeranii, którzy ją kładną pod R. 1395. znalazł naśladowcę w pisarzu Wykładu Berlińskiego w Tabl. genealogicznej.

(q) Ten Traktat znajduje się w Dogelu *Tom. 4. p. 15, 16. Nro. 22.*

rzów Połkich współczesnych wziął on po zabiciu Leszka białego w roku 1227 (r).

Mówiono także, iż można probować z innego dokumentu, prócz nadgrobków Oliwskich, że Swantopelk był synem innego Mestwina. Ten dokument jest przywilej roku 1209, którym Mestwin, ojciec Swantopelka nadał klasztor mniszek Zukowskich. Kładnie się tu ten dokument, iaki się znajduje w Schutzu: „ Ego Mestvinus D. G. Princeps in Gdańsk. Omnibus Christi fidelibus. Cum consentu filiorum nostrorum videlicet Svantopelci, Vartislai, & Ratiborii, simul uxoris nostræ, sanctimonialibus ad claustrum Beatæ Mariæ famulantibus damus in villis, in campis &c. usque ad terminos Castri Gedanensis, & quadraginta marcas; tertiam partem telonei quod datur ibidem de panno, & quadraginta marcas super tabernis in Dantzig &c. „ Schutz powiada, że ten przywilej jest Roku 1209. nie wymieniając inaczej jego daty.

Ze Mestwin ojciec Swantopelka był synem Subisława, to się dowodzić nie może, chyba z nadgrobków Oliwskich; wszakże ten sam dowód jest wątpliwy. Nadgrobki Oliwskie nie zgadzają się w tej mierze z kronikami tego Opactwa. Bugenhagen który się radził tych kronik powiada, iż one dawały Mestwinowi za oycę Sambora: „ in historia tamen Olivensi, id est de monasterio Oliva, Mestvini primi patrem legitimus Zamburium (t). „ B

(r) Obacz Wywód praw Połkich do Pomeranii.

(s) Schutz ut sup. p. 33. Widzieć tenże sam Dokument w Kuricken, Historji miasta Gdańka po Niemiecku. Amstel. Dantzig 1688. in fol. p. 9. Zdać się że Kuricken wyciął ten Dokument z Schutza, albo z Historji jego Niemieckiej wydrukowanej R. 1592.

Zuków albo Sucków, które Bugenhagen nazywa Bucow, jest to małe miasteczko odległe od Gdańka o 3 mile; a dawniej stolica jednego z siedmiu powiatów, na które się dzieli Województwo Pomorskie. Obacz Mapę Pruską przez Homanna. Mówiono wyżej, że śmierć Mestwina I znajduje się położona pod R. 1220 w Dyaryuszach klasztoru Zukowskiego. Bugenhagen. p. 136.

(t) Bugenhagen p. 139. Ten Mestwin I mógł być synem Sambora, któ-

Lecz że Subisław, był synem Bogisława, a Bogisław zaś synem Swantybora, mniemanego szczepu, *spólne-
go obu liniom domu Xiążąt Pomorskich*, tego niewiedzieć nawet w nadgrobkach Oliwskich.

Nie masz żadney kroniki starożytney, z kądby można było poprzeć dwoiakiego tego synostwa. Mniej ieszcze dowodów z dawnych przywileiów. Dreger, który wszystkie starożytne dokumenta Pomorskie wydał, przyznaie, iż nie znalazł żadnego, z któregooby mógł mówić, że Swantybor był oycem Bogisława, a Bogisław Subisława (u). Widzieliśmy też, że mniemane pochodzenie Mestwina I. od Subisława starszego, funduje się tylko na nadgrobkach Oliwskich, którym się przeciwiaż kroniki tegoż Opactwa. Z tąd się pokazuje, że trzy stopnie działu domu Pomorskiego, który się tycze linii Gdańskiej, są położone na domyśl. Widoczna rzecz iest, że z podobnym wyprowadzeniem genealogii trudnoby się było pemieścić w kapitule; iakimże sposobem autor *Wykładu Berlińskiego* mógł na niey fundować mniemane prawa Króla Jegomości Pruskiego do sukcesyi Xiążąt Pomeranii?

Nie zdaie się, aby rzecz była potrzebna mówić daley o prawie *sukcesyi feudalney* mniemanym, należącym do Xiążąt Szczecińskich (w). Gdyby nawet mniemana *isdność* obu domów Szczecińskiego i Gdańskiego była dowiedziona, to prawo mogłoby ieszcze nie należeć do mniemaney linii kollateralney Szczecińskiej, a tym mniej ieszcze należało-

---

remu, za świadectwem Kadlubka, pifarza XII wieku, Kazimierz II dał pod rząd Marchią Gdańską r. 1175. Obacz wyżey o Pomeranii.

(u) Obacz Dregera. *Cod. Diplom. Pom.* p. 477.

(w) To prawo, na którym Dwór Berliński nie wspiera się więcey w swoim Wykładzie, położone iest w liście okolnym Króla Jegomości Pruskiego adressowanym o stanów Woiewództwa Pomorskiego 1772, i o których namieniono w *Wywodzie Praw o Pomeranii*.

by do Elektorów Brandeburskich, mocą ich paktów sukcesyji z Xiążętami na Szczecinie.

Dwie infeudacye Pomeranii, dane Margrabiom Brandeburskim od Królów Rzymskich, Fryderyka II. Szwaba w roku 1231, i Adolfa z Nassawa w roku 1291, które widzieć cytowane w Wykładzie Berlińskim na karcie III, V. nie dają zgola prawa Margrabiom Brandeburskim do Pomeranii nawet nad Odrą, albo Szczecińskiej. Cesarze Niemieccy dawali często co do nich nie należało; a feudum tej Pomeranii, względem Państwa Niemieckiego, było uznane w późniejszym daleko czasie po Fryderyku II. i Adolfie od Xiążąt Szczecińskich.

Należy tu przynajmniej objaśnić, co autor *Wykładu Berlińskiego* na karcie 23. powiada o mniemanych oddziałach Śląska przez Królów Polskich.

Henryk brodaty Xiąże Wrocławski przywłaszczył sobie w r. 1238. część Wielkiej Polski od Władysława Płwacza, wnuka Mieczysława starego Xiążęcia Wielkopolskiego, mocą uczynionego działu od Bolesława III. między swoiemi synami 1139. Przemysław I. syn Władysława Płwacza, przy którym tylko zostało Gnieźno, odzyskał resztę Wielkiej Polski 1242. po śmierci Henryka brodatego; a w R. 1250 podzielił tę Prowincyą między sobą a bratem Bolesławem pobożnym: to jest, sam wziął Poznań, Bolesławowi dał Kalisz. Przemysław II. syn Przemysława I. nastąpił po swoim oycu w roku 1257. pod opieką swego stryja Bolesława; a po śmierci jego w 1279. przyłączył Xięstwo Kaliskie do Poznańskiego. Ten to jest Przemysław II, który przywrócił tytuł Króla Polskiego w roku 1296, a w rok potem był za-

B ij

(x) Schutz w Suplemencie p. 33. Można widzieć tenże sam text. &c.

bity. Król Przemysław miał sukcesorem naprzód Władysława Łokietka Xiążęcia na Siradziu i Kuiawach &c. a po nim Wacława Czecha, w r. 1300. Po śmierci Wacława zaśszley w r. 1305, inny Henryk Xiąże Głogowski opanował jeszcze Wielką-Polskę, albo znaczną część tey prowincyi. Henryk umarł w r. 1309; a Władysław Łokietek, który powrócił do Polski po śmierci Wacława, wygnał z Wielkiej Polski Ślązakow w r. 1311, i 1312. Obacz cośmy pisali wyżej o Pomeranii na kar. 19, 20.

To, co się mowilo, znajduie się w historyach Polskich i Śląskich.

Co się zaś mowi w Wykładzie Berlińskim względem Nowey Marchii i powiatu, ktorego ten skrypt determinuie sytuacją miedzy rzekami Drawa albo Drage i Notecią albo Netze, i Kuda albo Kuddow, albo o powiecie Waleckim, to się objaśniło w *Szczegulnych Wiadomościach o Nowey Marchii*.

ZW.
m

XVIII-2-1388-1394